

Децентралізація в дії: підвищення спроможності громад у наданні послуг

Методичний посібник

Автор-упорядник:

Вячеслав Сороковський

Київ — 2009

УДК 351.778.3(076)
С65

- С65 Сороковський В.С. Децентралізація в дії: підвищення спроможності громад у наданні послуг: Методичний посібник / [розроблено в рамках Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO]. – К. : ТОВ РПЦ «Золоті Ворота». – 2009. – 115 с.

ISBN 978-966-97093-0-2

У посібнику розглянуто модель децентралізованого надання послуг на прикладі водопостачання. Проаналізовано можливі види організації на базі громади — орган самоорганізації населення, громадська організація, обслуговуючий кооператив — як одного із важливих інструментів мобілізації громадян до заходів із покращання надання послуг. На підставі аналізу національного законодавства у сфері діяльності неурядових організацій, базуючись на практичному досвіді громад, набутому у ході реалізації мікропроектів за підтримки DESPRO, надано рекомендації щодо порядку створення та реєстрації організацій на базі громади та щодо можливостей ведення ними певних видів діяльності. Розглянуто встановлення механізму утримання та обслуговування покращених об'єктів інфраструктури. Посібник містить перелік можливих проблем та перешкод у процесі соціальної мобілізації у громаді, а також рекомендації щодо їх подолання.

Для активістів, членів ініціативних груп громад, представників органів місцевого самоврядування, розробників державної політики, викладачів та студентів.

УДК 351.778.3(076)

Розроблено та видано у рамках Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO

ISBN 978-966-97093-0-2

© Швейцарсько-український проект
«Підтримка децентралізації
в Україні» DESPRO, 2009

ЗМІСТ

1. РОЗДІЛ 1. ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ.	
ПІДХІД, ЗАСНОВАНИЙ НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ.....	5
2. РОЗДІЛ 2. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ВСТУП ДО ТЕМИ.....	16
3. РОЗДІЛ 3. ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНА МОДЕЛЬ НАДАННЯ	
ПОСЛУГ.....	21
4. РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ НА БАЗІ ГРОМАДИ:	
ОСН, ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ, ОБСЛУГОВУЮЧИЙ	
КООПЕРАТИВ	24
1. Орган самоорганізації населення (ОСН).....	28
2. Громадська організація (ГО).....	38
3. Обслуговуючий Кооператив (ОК).....	45
5. РОЗДІЛ 5. СОЦІАЛЬНА МОБІЛІЗАЦІЯ — ШЛЯХ ДО	
РОЗВИТКУ ГРОМАДИ.....	58
6. РОЗДІЛ 6. ВИБІР МЕХАНІЗМУ УТРИМАННЯ ТА	
ОБСЛУГОВУВАННЯ СИСТЕМИ ВОДОПОСТАЧАННЯ.....	72
7. ДОДАТКИ	
ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ВУЛИЧНИЙ КОМІТЕТ	
ВУЛИЦІ _____ (СЕЛА).....	84
ПРИМІРНИЙ СТАТУТ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	89
ПРИМІРНИЙ СТАТУТ ОБСЛУГОВУЮЧОГО	
КООПЕРАТИВУ	100
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	114

Шановний читачу!

Пропонуємо Вашій увазі Методичний посібник «Децентралізація в дії: підвищення спроможності громад у наданні послуг».

Цим виданням *Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO* продовжує серію публікацій, метою яких є консультативно-методична підтримка організацій, що створюються на базі громади, в їхній діяльності, спрямованій на покращання якості життя, активізацію участі громадян у місцевому самоврядуванні, реалізації важливих ініціатив в громаді, впровадження інноваційних моделей у наданні послуг.

У даному Методичному посібнику розглянуто модель децентралізованого надання послуг, її впровадження за участі організації на базі громади (ОБГ): органу самоорганізації населення, громадської організації, обслуговуючого кооперативу.

Методичні рекомендації щодо створення, реєстрації та діяльності ОБГ багато в чому ґрунтуються на досвіді більш як 30 подібних організацій, набутому ними протягом 2007-2009 років в ході реалізації мікропроектів з покращання якості послуг в громадах за підтримки DESPRO.

В окремому розділі розглянуто встановлення механізму утримання та обслуговування покращених об'єктів інфраструктури. Також приділено увагу можливим проблемам та перешкодам у процесі соціальної мобілізації у громаді, а також надано рекомендації щодо їх подолання.

Сподіваємося, що цей посібник стане в нагоді активістам, членам ініціативних груп громад, представникам органів місцевого самоврядування, а також розробникам державної політики, викладачам та студентам.

З побажаннями успіху,

Команда проекту DESPRO

Розділ 1. ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ. ПІДХІД, ЗАСНОВАНИЙ НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ

Де, врешті-решт, починаються права людини? — В маленьких місцях, поблизу до дому — таких близьких і таких маленьких, що їх важко побачити на мапі світу. Тому що вони є світом окремої людини: громада, в якій вона живе; школа або коледж, в якій вона ходить; завод, ферма або офіс, де вона/він працює. Це місця, в яких кожен чоловік, жінка та дитина шукають та сподіваються на рівну справедливість, рівні можливості, рівну повагу без дискримінації. Якщо ці права не мають сенсу там, — вони не мають ніякого сенсу ніде. Без злагодженої дії громадян дотримуватися їх у своєму домі даремно сподіватися на будь-який прогрес у великому світі.

Елеонора Рузвельт, 1958

Доступ до якісної, безпечної води — що це? Базова потреба чи одне із фундаментальних прав людини?

Часто, і в нашому суспільстві, на жаль, також, права людини багатьма не сприймаються як частина повсякденного життя, і як базис для вироблення, у кінцевому підсумку, будь-якої політики або дій держави.

Серед найбільш поширених міфів щодо прав людини, можемо навести такі:

Права людини = громадянські права (тільки).

Економічні, соціальні та культурні права (наприклад: соціальне страхування, відпочинок, зарплата та ін..) є радше привілеями.

Права людини стосуються лише бідних, країн третього світу.

Права людини стосуються лише випадків порушення прав.

Права людини — це справа тільки юристів та суддів.

Звичайно ж, такі міфи суттєво звужують сферу «розуміння прав людини». І тому іноді, говорячи про реалізацію людських інтересів, отримання людиною соціальних, культурних чи інших благ та обго-

ворюючи пов'язані із цим дії влади, ми, навіть несвідомо, відокремлюємося від розгляду ситуації з точки зору прав людини, а радше використовуємо поняття доцільності, можливості, наявності ресурсів тощо. Але правами людини займаються не тільки правозахисники і не тільки тоді, коли ці права порушено. Про права людини говорять не лише у країнах із недостатньо розвинутою економічною та соціальною системами. Права, що належать будь-кому лише тому, що він або вона є людиною. Права людини ґрунтуються на повазі до людської гідності та цінності кожної особистості. Права людини є водночас базисом і мірилом діяльності держави.

Розглянемо основні положення щодо прав людини.

Права людини є загальними належать кожній людині без дискримінації. Повага до особистих прав має підтримуватись та бути захищеною в будь-які часи, незалежно від обставин і політичних систем. Права окремої особистості або групи за виняткових обставин можуть бути обмежені лише за умов, що вони загрожують обмеженню подібних або порівняних прав інших.

У своїй публікації 1987 року «Права людини: питання та відповіді» Організація Об'єднаних Націй дає визначення поняттю «права людини» таким чином:

«Права людини у загальному вигляді можуть бути визначені як такі права, що притаманні людській природі (невід'ємні від неї), без яких ми не можемо жити як люди. Права людини — це докорінні свободи, що дозволяють нам повністю розвивати та користуватися нашими людськими рисами, нашим розумом, нашими талантами та нашою свідомістю і задовольняти наші духовні та інші потреби. Вони базуються на зростаючому прагненні людства до життя, в якому природна гідність і цінність кожної людини поважаються та захищаються».

У тій самій публікації зазначено:

«Заперечення прав людини та основних свобод є не лише особистою трагедією, але також створює умови для соціальної і політичної смуті, сіючи зерна насилля та конфлікту всередині та поміж суспільствами і націями. Як стверджує перше речення Загальної декларації прав людини, повага до прав людини та людської гідності «є підвалиною свободи, справедливості та миру у світі».

Ключовими Цінностями, Принципами прав людини є такі:

- Повага до людської гідності

Розділ 1. ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ.
ПІДХІД, ЗАСНОВАНИЙ НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ

- Рівність.
- Відсутність дискримінації.
- Універсальність.

Права людини універсальні. Це означає, що вони стосуються всіх людей однаковою мірою та без будь-якої дискримінації.

- Взаємозалежність.

Права людини взаємозалежні. Порушення одного права має вплив на можливість реалізації інших прав.

- Неподільність.

До прав людини треба ставитись як до неподільного утворення. Жодні права не можуть бути принесені у жертву на користь інших, тому що тільки разом вони формують цілісну людину.

- Невід'ємність.

Права людини не можуть бути відібрані у неї, комусь передані, так само як і відмовитись від них теж не можна.

- Відповідальність.

Вимагаючи задоволення певних прав, кожна людина повинна також прийняти на себе відповідальність за те, щоб не порушувати права інших та підтримувати тих, чії права порушені, або кому відмовлено в задоволенні їх.

Візьмімо для прикладу «право людини на воду». Кожен має право на достатню, безпечну, прийнятну, доступну (у фізичному та економічному сенсі), у необхідній кількості воду для життєво необхідного особистого та домашнього використання. Кожна особа має право на доступ до системи водовідведення всередині чи поряд із житлом, так само як і в школах, лікарнях та за місцем роботи. Право на воду означає, що кожна особа повинна мати доступ до інформації з питань водопостачання, водовідведення, а також до певної освіти у сфері гігієни. Означене право на воду має надаватися жінкам та чоловікам без будь-якої дискримінації.

Права людини на воду, зокрема, вписані в Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.) та в Конвенції про права дитини (1989) а також у декількох регіональних угодах та політичних деклараціях з прав людини й екології довкілля.

Опосередковано це право гарантоване правом на достатній життєвий рівень та правом на здоров'я, гарантованих Міжнародним Пактом про Економічні, Соціальні та Культурні Права.

Право людини на воду є передумовою для забезпечення інших прав людини, або ж є дуже тісно з ними пов'язаним, наприклад:

Право на їжу: небезпечне споживання води та відсутність базового водовідведення та гігієни підриває зусилля для забезпечення базового харчування та, як наслідок, права на їжу.

Право на життя та право на здоров'я: небезпечна вода, недостатнє водовідведення та брак базової гігієни є основними причинами дитячої смертності у всьому світі.

Право на освіту: у багатьох країнах носити (приносити) воду є завданням жінок та дівчат. Там, де доступ до води є ускладненим, дівчата мають допомагати своїм матерям у цьому нелегкому завданні, нехтуючи навчанням у школі. В інших випадках, брак достатніх засобів водовідведення в школах завдає певного ризику гідності та безпеці дівчат і змушує батьків забороняти донькам відвідувати такі школи. Більше того, хвороби, спричинені водою, часто не дають дітям змоги ходити до школи.

Право на гідні умови життя: водовідведення є важливим аспектом права на обрання місця проживання, включаючи право кожного на достатній рівень життя.

Право на безпеку людини є важливим у ситуації, де доставляти воду вручну є небезпечним, так само, як і у випадку користування небезпечними системами водовідведення, особливо для жінок та дівчат.

Громадянські та політичні права є суттєвими для участі у прийнятті рішень у сфері водопостачання, так само як з точки зору дії механізму підзвітності.

Важливо усвідомлювати, що право людини на воду треба відрізнити від «водних прав», що здебільшого стосуються використання водних ресурсів для спеціальних цілей. Закон, встановлюючи водні права, може визначати, хто може використовувати воду та за яких умов. Водні права можуть стосуватися і окремих громадян, наприклад, визначаючи кількість води для спеціальних потреб за спеціальними умовами (наприклад, фермеру для меліорації угідь). Право людини на воду стосується кількості води, необхідної для забезпечення базових людських потреб (20 - 100 л. на особу на день), що є невеликим обсягом у порівнянні з водними правами —

Розділ 1. ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ.
ПІДХІД, ЗАСНОВАНИЙ НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ

використанням води для ведення господарської діяльності (1500 л на особу на день, у Франції, наприклад).

Також важливо правильно розуміти *зміст* будь-якого права людини, зокрема, і права на воду.

Так, наприклад, право людини на воду НЕ ОЗНАЧАЄ:

... що вода і послуги із водопостачання та водовідведення повинні надаватися для всіх безоплатно;

Вода та послуги мають бути доступними для кожного, що означає, що ті, хто спроможний платити, має платити. Може бути ситуація, коли найбільш біднішим громадянам мінімально необхідний обсяг води надається за низькою ціною або ж зовсім безкоштовно (через систему соцзахисту, наприклад). Потреба у наданні таких субсидій може зменшуватися за рахунок використання економних технологій, адекватної структури тарифів та гнучкої системи платежів для бідних споживачів.

... що кожне домогосподарство має обов'язково забезпечуватися підключенням до централізованого водопостачання та водовідведення, навіть якщо це не є фінансово можливим;

В умовах недостатності ресурсів право на воду та водовідведення може бути реалізованим через інші засоби постачання води (колодязі, свердловини, водорозбірні колонки тощо), що є безпечними та у нормальному стані.

... що уряд буде звинувачений у погранні права людини на воду, якщо не матиме ресурсів або потенціалу для забезпечення цього права;

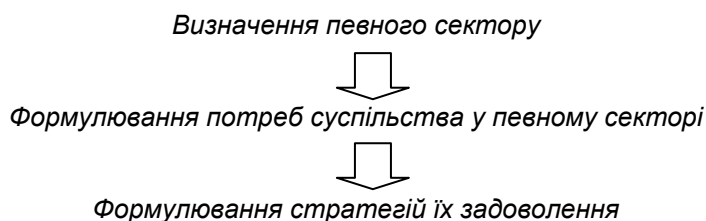
В умовах браку ресурсів уряд може забезпечувати реалізацію права поступово, але він зобов'язаний вживати конкретні та послідовні кроки у цьому напрямку і поважати ключові зобов'язання, включаючи принцип недискримінації.

... що уряд зобов'язаний надавати відповідні послуги самостійно.

Ці повноваження можуть бути делегованими на рівень самоврядування, або навіть приватному сектору. З іншого боку, уряд має створювати відповідне регуляторне поле та здійснювати ефективний контроль за наданням послуг для забезпечення дотримання прав людини.

Підхід, заснований на правах людини

До 90-х років ХХ ст. практика реалізації програм та проектів на подолання нагальних соціально-економічних проблем, у тому числі, через проекти міжнародної технічної допомоги, базувалася на такому підході:

Цей підхід має назву «Підхід на основі розвитку», англ. — *Development Approach*. З початком 90-х років став дедалі більше визнаватися прямий зв'язок між *розвитком* та правами людини. «Розвиток» розуміється як процес реалізації прав людини. Мирний та сталий соціально-економічний розвиток вимагає наявності такої політичної і правової системи, яка б базувалася на недискримінації, участі, підзвітності, верховенстві права та активному громадянському суспільстві на державному і міжнародному рівнях.

Ці принципи управління закладені у систему захисту прав людини. Більше того, наприклад, бідність більше не сприймається як просто брак доходів, а скоріше набагато ширше — як брак можливостей та спроможностей, свобод та прав, необхідних для гідного життя. Звідси — проекти розвитку не сприймаються тепер як просто «забезпечення у послугах». Їх роль включає у себе уповноваження «носіїв прав» — тобто людей, громадян, так само як посилення спроможностей «носіїв обов'язків» — органів управління, хто є відповідальним з боку держави щодо реалізації базових прав людини.

У цьому, власне, і полягає *підхід, заснований на правах людини* (ПЗПЛ, англ. — *Human Rights Based Approach (HRBA)*). ПЗПЛ розуміють як концептуальну основу, яка ґрунтується на міжнародних правових нормах щодо захисту прав людини та пропонує концепцію динамічних взаємовідносин між носіями обов'язків і носіями прав, а також як таку, що базується на принципах рівності й недискримінації, участі та наснаження, відповідальності та верховенстві права, неподільності та універсальності.

Розділ 1. ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ.
ПІДХІД, ЗАСНОВАНИЙ НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ

Підхід, заснований на правах людини (ПЗПЛ), визначений Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва як метод або наскрізна тема впровадження належного врядування у роботу проєктів, що реалізуються за підтримки Агенції.

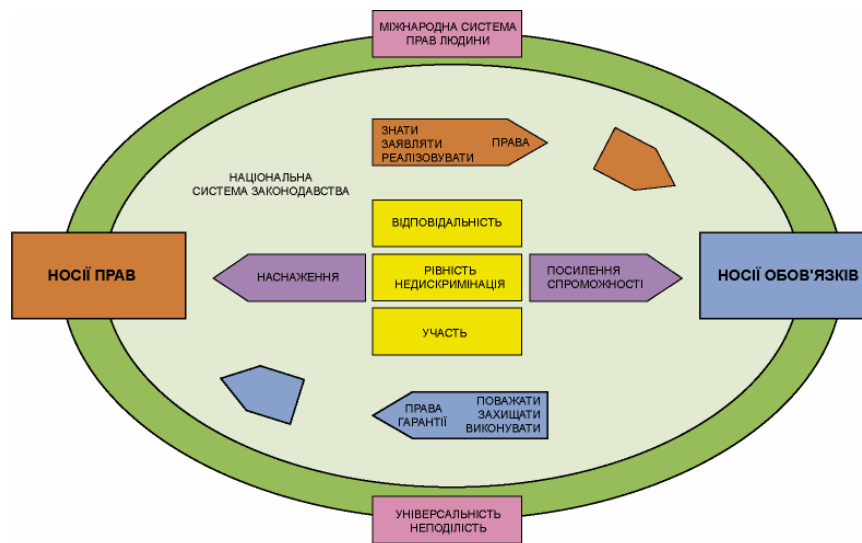

Рис. 1. Схема дії ПЗПЛ

Розглянемо наведену схему дії ПЗПЛ (Рис.1). З одного боку є громадяни — «носії прав», з іншого боку — «носії обов'язків»: відповідні органи влади, посадові особи та ін. — всі ті, хто державою наділений обов'язками та функціями. У центрі схеми розміщено ключові принципи прав людини: *відповідальність, рівність, недискримінація, участь*.

Носії прав стосовно до своїх прав (прав людини) можуть вчиняти такі дії, тобто мають право:

- знати;
- заявляти;
- реалізовувати.

Звернімо увагу, що на схемі ці дії громадян відбуваються у напрямку носіїв обов'язків. Дійсно, часто для того, аби право людини було реалізованим, органи влади мають вчинити певні дії. При цьому

людині має бути гарантоване право заявляти про свої права, а також самостійно вчиняти дії з їх реалізації.

Водночас, носії обов'язків повинні вчиняти такі дії щодо гарантування прав людини, тобто, це обов'язки:

- поважати;
- захищати;
- виконувати.

Так, стосовно прав людини на воду, права громадян та обов'язки держави мають такий вигляд (джерело — Загальний коментар №15 Комітету ООН з економічних, соціальних та культурних прав):

Права		Зміст права
НОСІЇ ПРАВ	Знати	Широкий, вільний доступ до інформації про державні та місцеві стратегії й програми з питань забезпечення водою, про норми та правила, про функції та сфери відповідальності різних державних та місцевих органів з тим, щоб громадяни отримували доступ та вигоди від користування послугами, доступ до процесу прийняття рішень, що б забезпечувало підзвітність відповідних державних органів.
	Заявляти	Право на звернення до надавача послуг зі скаргами, пропозиціями щодо кількості та/або якості послуг, до відповідних державних або місцевих органів влади, у тому числі право звертатися до судової системи за захистом своїх прав.
	Реалізовувати	Право отримувати безпечну воду належної якості, у достатній кількості. Право отримувати воду за прийнятну ціну, аби не знижувати можливості особи придбавати інші важливі для життя товари та послуги. Право приєднати домогосподарство до існуючої централізованої системи водопостачання та каналізації (за її наявності та за наявності технічної

Розділ 1. ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ.
ПІДХІД, ЗАСНОВАНИЙ НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ

Права		Зміст права
		можливості) або право на отримання води самостійно, із наявних підземних джерел, за певних умов, для особистого користування (колодязі). У тому числі, право осіб, що не можуть оплатити у повному обсязі (малозабезпечені та ін..) на отримання субсидії на оплату послуг (через систему соціального забезпечення).
НОСІЇ ОБОВ'ЯЗКІВ	Поважати	<i>Підтримка існуючого доступу до води.</i> Зобов'язання <i>поважати</i> вимагає від державних структур утримуватися від втручання, прямого чи непрямого, у задоволення права на воду. Ці зобов'язання включають, серед іншого, утримання від залучення до будь-якої діяльності, яка заперечує чи обмежує рівний доступ до належної води [належного водопостачання]; грубе втручання у звичаєве чи традиційне розподілення води; протизаконне зменшення чи забруднення води, наприклад, через відходи державних виробництв або через використання чи випробування зброї; обмеження доступу чи знищення водопостачання як засіб покарання, наприклад, під час збройних конфліктів при порушенні міжнародних правових гуманітарних норм.
	Захищати	<i>Контроль та регулювання впливу третьої сторони.</i> Зобов'язання <i>захищати</i> вимагає від державних структур попередження втручання третьої сторони у задоволення права на воду у будь-якому вигляді. Під третьою стороною розуміють окремих людей, групи, корпорації та інші організації та агентів, які діють від їхнього імені. Ці зобов'язання включають, серед іншого, встановлення необхідних та ефективних законодавчих та інших заходів для утримання, наприклад, третіх сторін від за-

Децентралізація в дії: посилення спроможності громад у наданні послуг

Права		Зміст права
		перечення рівного доступу до належної води, забруднення та несправедливого використання водних ресурсів, включаючи природні джерела, криниці та інші водорозподільні системи.
	Виконувати	<i>Полегшення, підвищення та забезпечення.</i> Зобов'язання виконувати вимагає від державних структур вживання необхідних заходів щодо повної реалізації права на воду. Ці зобов'язання включають, серед іншого, узгодження достатнього розуміння цього права у національній політичній та юридичній системі, найкраще шляхом законодавчого виконання, прийняття національної водної стратегії та планування дій з реалізації цього права; забезпечення доступності води для всіх; допомога у покращанні та підтриманні доступу до води, особливо у сільських та неурбанізованих районах.
	Недискримінація	<i>Рівне ставлення до людей.</i> Представники влади повинні встановити стандарти та забезпечити їх виконання без дискримінації певних груп. Різне ставлення має бути виправданим. Особлива увага має бути зосереджена на вразливих людях та групах, які традиційно мають труднощі у задоволенні цього права (включаючи жінок, дітей, меншини та представників корінного населення).

І насамкінець. Що ж робити задля того, аби громадяни були більш обізнаними та активними щодо своїх прав, а держава — більш ефективно забезпечувала реалізацію прав громадян?

Стосовно до носіїв прав ці дії мають назву **НАСНАЖЕННЯ**:

- Підвищення спроможності громад (та їх представників) у сфері прав на достатній життєвий рівень, здоровий спосіб життя, належне водопостачання, право на свободу асоціації та мирних зібрань;

Розділ 1. ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ.
ПІДХІД, ЗАСНОВАНИЙ НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ

- Створення дієвого механізму реалізації прав і підвищення якості життя у сфері комунальних та соціальних послуг;
- Систематизація та поширення позитивного досвіду.

Стосовно до носіїв обов'язків — це *ПІДВИЩЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ*:

- Підвищення спроможності представників місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з метою усвідомлення ними свого обов'язку поважати, захищати та виконувати права людини на достатній життєвий рівень — навчання, консультування тощо.
- Сприяння створенню механізмів захисту та реалізації прав шляхом підвищення професійної компетентності представників місцевого самоврядування й органів виконавчої влади та їх інформаційно-консультаційної підтримки

Треба зазначити, що застосування підходу, заснованого на правах людини, є завжди *незавершеним процесом*, тому що не існує однозначної встановленої формули або конкретних рецептів. Процес має враховувати контекст та базуватися на принципі власності з боку окремої нації та/або громади. Отже, сам процес має велике значення та є цінністю сам по собі.

Розділ 2. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ВСТУП ДО ТЕМИ

Децентралізація, соціальна мобілізація, розвиток місцевого самоврядування, сталий розвиток громад та регіонів.... Чому ми так часто про все це говоримо? Як все це поєднується між собою? І для чого нам з вами це потрібно?

Візьмімо для порівняння інший полюс питання — «*централізація*» і спробуємо, говорячи математичною мовою, «довести від супротивного» і визначити, у чому саме різниця між цими поняттями.

Приклади *централізації* в організації суспільного життя:

1. Немає чіткої межі між функціями держави та функціями місцевого самоврядування.
2. Державні органи затверджують національні програми щодо різних питань соціально-економічного розвитку здебільшого узагальнено, часто без урахування регіональних та/або місцевих особливостей.
3. Національні програми адміністративно «спускаються» на обласний (та АРК) рівень, потім — на районний (та на міста обласного значення), з районів — на селища та села, фактично без надання окремого фінансування під виконання завдань програми.
4. Податкова база місцевого самоврядування, особливо на рівні сіл та селищ, майже нездатна забезпечити надання базових послуг населенню. Покриття витрат здійснюється здебільшого за рахунок дотацій та субвенцій із бюджетів вищого рівня.
5. Високий рівень залежності регіонів від рішень центральних урядових органів.
6. Сконцентрованість регулюючих, дозвільних та контрольних функцій на рівні центральних органів влади (або ж їх регіональних структурних підрозділів).
7. Проблеми із доступом населення до інформації органів влади різних рівнів.
8. Практика виконання завдань (у тому числі, надання послуг) або через структурні підрозділи органів влади, або ж через створені органами влади організації, установи та підприємства — державні, районні, комунальні тощо.
9. Низький рівень залучення приватних осіб та недержавних організацій у процес виконання завдань соціально-економічного розвитку та надання послуг.

10. Нерозвинутість механізмів участі громадян у здійсненні політики.

Здавалося би, занадто загальні речі. Звичайно, можна більш приземлено. Спробуємо розв'язати кілька задач із економіки:

Задача 1. 1954 рік. В українському місті побудовано бавовняний комбінат; за кілька тисяч кілометрів від місць вирощування сировини. *Запитання:* якою є реальна вартість виробів при цьому? На якому рівні приймаються подібні рішення?

Задача 2. 60-ті роки ХХ ст. Підприємство побудувало систему водопостачання для власних потреб, а також для потреб села, де воно розміщене. При цьому встановлюється потужне, відповідно, дуже дороге, енергоємне обладнання. Після розпаду підприємства весь тягар на утримання сільської системи водопостачання лягає на плечі громади і її скромного сільського бюджету. *Запитання:* скільки тепер буде коштувати ця вода людям, якщо кількість спожитої електроенергії — 60 тис. кВт на місяць?

Спробуємо проаналізувати наведені вище приклади з точки зору питань централізації та децентралізації.

Ситуація в *Задачі першій* є типовою для адміністративно-планової, централізованої економіки. Подібні рішення приймалися, як правило, на вищому адміністративному рівні, з урахуванням всіх складових: вирощування та постачання сировини, міграція робочої сили, підготовка та перепідготовка кадрів тощо. Директивно організується все: вирощування та поставка сировини (хто пам'ятає фільми, де щасливі узбецькі діти радісно збирають бавовну у навчальний час?); тисячі працівниць ткацького виробництва переїжджають із Іваново (Росія) до українського міста; державні вищі та середні спеціальні навчальні заклади готують фахівців для галузі. Начебто система працює. Але все зникає із розпадом СРСР. Чому? Якщо дійсно прийняті рішення були виваженими з економічної точки зору і приймалися нецентралізованим шляхом, то все мало би працювати незалежно від обставин, що склалися.

У *Задачі другій*, на перший погляд, йдеться про те, що ми сьогодні звикаємо називати соціальною відповідальністю бізнесу. Але це тільки на перший погляд. Насправді ж, подібне соціальне навантаження знову ж таки «спускалося» зверху, централізовано-директивним шляхом. Підприємство змушене було брати на себе невластиві функції (цукровий завод створювати службу із надання послуг із водопостачання, нести відповідні витрати і таке інше). Крім того, у таких випадках споживач, як правило, отримував ці послуги безкоштовно. У споживача формувалося стійке відчуття того, що

вода має бути обов'язково, що за неї не треба платити, що хтось ремонтує і відновлює комунікації. Тобто, послуга, що надається громаді, планується, створюється і надається не самою громадою чи за її участі, а кимось ззовні.

Перелік подібних ситуацій можна було б продовжувати. Чи є в цьому сенс? На жаль, багато хто з нас у своєму житті встиг відчутти (можливо, відчуваємо й досі) ці процеси та/або їх наслідки.

Пригадайте, які з рішень, ситуацій, що мають місце у Вашій громаді, на Вашу думку, пов'язані із *централізованим підходом*.

Розглянемо поняття децентралізації. Найбільш уживаним визначенням *децентралізації* є таке:

Децентралізація у загальному вигляді означає передачу повноважень та відповідальності щодо надання публічних послуг від центрального уряду до регіональних структур (підпорядкованих або незалежних) або до приватного сектору. Децентралізація має три поєднані між собою складові: політична, адміністративна та фіскальна децентралізація.

Політична децентралізація — спрямована на покращання активної участі населення у процесах прийняття рішень. Це передбачає, що обрані на місцевому рівні органи влади повинні нести більшу частину обов'язків стосовно до тих, хто їх обрав, а також краще представляти місцеві інтереси у процесах прийняття політичних рішень.

Коментар: слова «політика, політичні» — тут мають умовний характер. Йдеться про не сферу високої політики, а політику конкретних дій органів влади на будь-якому рівні для розв'язання місцевих проблем. Вибрані органи влади та посадові особи представляють виборців, а отже, — і відповідають перед ними. На рівні місцевого самоврядування, крім участі у виборах, населення має й інші форми безпосередньої участі у вирішенні місцевих питань: місцеві ініціативи, громадські слухання, збори за місцем проживання, органи самоорганізації населення тощо. А завдання і *обов'язок* влади (зокрема, сільського голови) — не сприймати це як конкуренцію, а активно сприяти розвитку таких форм участі громадян.

Адміністративна децентралізація — розподіляє відповідальність за виконання обов'язків між урядовими структурами різних рівнів. Відповідальність за планування на регіональному й місцевому рівнях, оперативне управління, а також за фінансування інфраструктури -

тури та послуг передається від центру до регіональних й місцевих структур.

Коментар: Багато чого закладено в самому визначенні. Існує правило: послуги (адміністративні, соціальні тощо) мають надаватися якомога ближче до споживача цих послуг. Це ж стосується і прийняття рішень. Якщо мова йде про сільський водогін, то плануватися, фінансуватися і надаватися ця послуга має на рівні сільської громади. Громада і створені нею органи влади повинні мати увесь необхідний набір повноважень, функцій та фінансів для здійснення цього. І тільки у випадку, коли на рівні села зроблено все можливе, але внутрішніх резервів недостатньо, тоді ці функції і відповідальність можуть переноситися на вищий рівень (район, у даному випадку). Але ситуація має рухатися «знизу - догори», тобто коли із самого початку село має відповідні повноваження та ресурси, а не навпаки, коли село законодавчо поставлене у ситуацію відсутності відповідних функцій, повноважень та ресурсів, і єдиним виходом є здійснення цієї діяльності на рівні району. Різниця є дуже суттєва! Головний ризик для держави (принаймні, так вважає держава) — це втрата влади, втрата контролю над ситуацією. Це — міф, яким нас часто годують, аби тільки притримати функції та фінанси в руках держави. Є багато функцій, які можуть і мають залишатися за державою, державними органами. Якщо говоримо про сферу водопостачання, то це такі: розподіл бюджетних коштів на інвестиційні проекти; контроль за витрачанням бюджетних коштів, контроль за нормами та стандартами у будівництві мереж; контроль за якістю води; захист прав споживачів та багато інших.

Мова йде про те, що там, де тільки можливо, необхідно — *поступово, але цілеспрямовано* — передавати функції від центральних органів до регіональних, від регіональних — до місцевих. Очевидно, що на місцевому рівні дуже важко справлятися із великим обсягом переданих повноважень. Тому на місцевому рівні, у свою чергу, необхідно децентралізувати далі — до установ, підприємств, організацій, у тому числі недержавних, приватних.

Фінансова децентралізація — є суттєвою складовою кожної з форм децентралізації. Децентралізована структура нездатна виконати свої обов'язки без доступу до необхідних ресурсів та права прийняття фінансових рішень.

Коментар: На практиці це означає, що делегувати функції без фінансового забезпечення є, як мінімум, некоректно. У такому випадку ви стаєте заручниками делегованої вам відповідальності. Простий приклад: функції та відповідальність за надання житлово-

Децентралізація в дії: посилення спроможності громад у наданні послуг

комунальних послуг (те ж водопостачання) повністю передано на рівень місцевого самоврядування. Які ресурси є для цього у сільській громаді? Дуже обмежені.

Загальні висновки: без розвитку всіх складових — політичної, адміністративної та фінансової реальна децентралізація навряд чи відбудеться. Тут необхідним є комплексний підхід і — що дуже важливо! — сприйняття цінностей і принципів децентралізації і органами влади, і звичайними громадянами.

Розділ 3. ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНА МОДЕЛЬ НАДАННЯ ПОСЛУГ

Для початку розглянемо схему, де зображено, який саме вигляд матиме децентралізована модель надання послуг, зокрема, із водопостачання, на рівні громади. Звернімо увагу, що поряд зі звичними, добре відомими «гравцями», такими як сільська (селищна) рада та виконком, надавач послуги та споживач, з'являється ще один — організація на базі громади. І це є принциповою рисою і особливістю даної моделі.

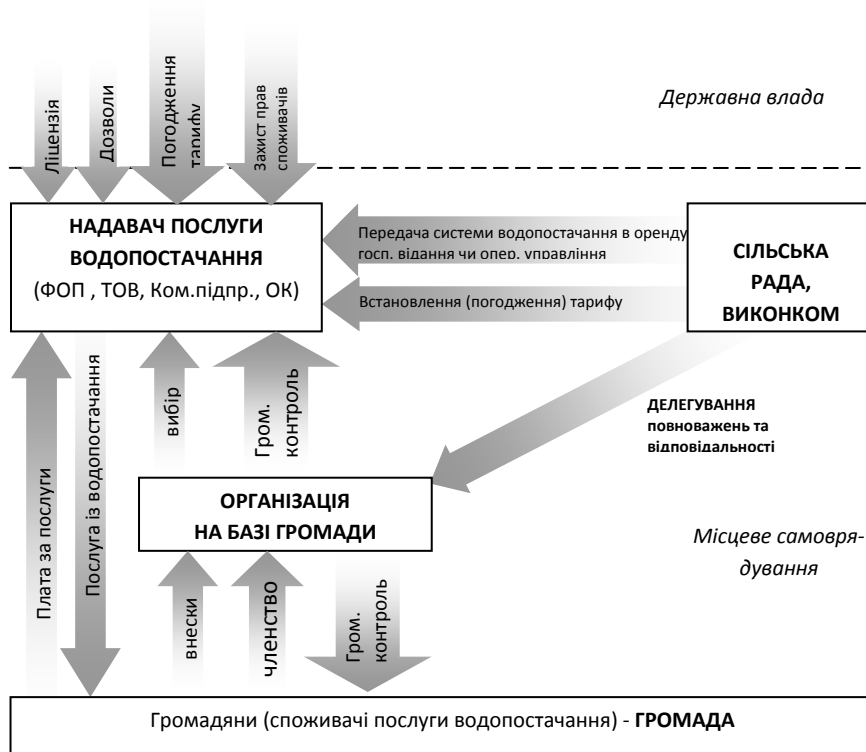

Рис. 2. Приклад децентралізованої моделі надання послуг у сфері водопостачання на рівні громади

Отже, особливістю даної моделі є те, що головною дієвою особою є *громада*. Під терміном *громада* тут і далі ми розуміємо не те, що ми звикли називати «територіальною громадою», тобто всі мешканці, які проживають на території села чи селища. У нашому розумінні

громадою може бути і певна частина населення. Але ця частина — згуртована, вмотивована, об'єднана спільною ідеєю. Причому об'єднана у вигляді формально створеної і зареєстрованої як юридична особа неприбуткової організації:

- громадська організація;
- орган самоорганізації населення;
- обслуговуючий Кооператив.

Оскільки у нашому випадку неприбуткова організація походить із громади — створюється і діє в громаді, то ми будемо називати таку організацію, незалежно від її конкретного виду, спільною назвою — Організація на Базі Громади (скорочено *ОБГ*).

ОБГ забезпечує увесь комплекс дій, пов'язаних із успішною реалізацією проекту громади:

- визначає (або уточнює) проблему;
- є головною ланкою мобілізації громадян на розв'язання власних проблем;
- планує шляхи розв'язання проблеми: складає та реалізовує проект;
- залучає необхідні фінансові та нефінансові ресурси для розв'язання проблеми: звертається за співфінансуванням до місцевої ради та/або на районний рівень, до спонсорів, партнерів;
- бере на себе повну відповідальність за успішну реалізацію проекту: кошти проекту надходять безпосередньо на банківський рахунок ОБГ; ОБГ самостійно укладає угоди на виконання робіт та надання послуг для реалізації проекту; ОБГ самостійно, у межах затвердженого кошторису, здійснює всі платежі через свої банківські рахунки; формує та подає необхідну звітність;
- самостійно визначає механізм утримання та обслуговування системи: на підставі детального фінансово-економічного аналізу, консультацій з місцевою радою вирішує, яким чином буде здійснюватися обслуговування збудованої (реконструйованої, відремонтованої тощо) системи водопостачання;
- у процесі надання послуги виступає механізмом громадського контролю, в обох напрямках: стосовно до надавача послуги — контроль за якістю послуг; стосовно до споживачів — контроль за своєчасністю та повнотою оплати за отримані послуги, а

Розділ 3. ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНА МОДЕЛЬ НАДАННЯ ПОСЛУГ

також за дотриманням споживачами всіх вимог щодо користування системами водопостачання.

Місцева рада (сільська, селищна) та її виконавчі органи мають такі функції:

- фактично делегують ОБГ повноваження зі створення (покращання) системи водопостачання; встановлення ефективного механізму надання послуги із водопостачання (механізм утримання та обслуговування);
- вкладають відповідні фінансові ресурси у заходи зі створення (покращання) системи водопостачання;
- у певних випадках є власником мереж та об'єктів водопостачання; у цих випадках — забезпечує контроль з боку власника за використанням системи водопостачання;
- передають у користування систему водопостачання визначеній за участю ОБГ юридичній або фізичній особі;
- встановлення (або погодження) тарифу на послугу водопостачання та ін.

Надавач послуги має забезпечити якісне надання послуги та обслуговування переданої йому системи водопостачання, утримання її в належному стані.

Звертаємо увагу на те, що дії всіх сторін у межах цієї моделі мають ґрунтуватися на повній відповідності чинному законодавству. Це стосується як питань створення (покращання) системи водопостачання (від проектування — до прийняття в експлуатацію), так і питань належного утримання та обслуговування (встановлення прав власності, передача у користування, отримання необхідних дозвільних документів: ліцензія, інші дозволи; розрахунок та встановлення тарифу на послугу) тощо.

Далі розглянемо деякі питання щодо запровадження децентралізованої моделі із надання послуг. Почнемо із огляду можливих форм ОБГ.

Розділ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ НА БАЗІ ГРОМАДИ: ОСН, ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ, ОБСЛУГОВУЮЧИЙ КООПЕРАТИВ

Характеристика організаційно-правових форм ОБГ

Для здійснення функцій щодо запровадження децентралізованої моделі надання послуг (у тому числі через реалізацію проекту), ОБГ повинна мати відповідні права та обов'язки, мати певний статус. Це реалізується в межах організаційно-правової форми ОБГ.

Організаційно-правова форма - це передбачена законом істотна ознака юридичної особи у визначенні характеру її діяльності як комерційної або некомерційної організації. Організаційно-правова форма відображає особливості цілей, видів діяльності, правовий режим майна юридичної особи тощо.

Здебільшого роль організацій-виконавців проектів виконують недержавні неприбуткові організації, що мають статус юридичної особи. Розглянемо детально ці характеристики:

• Юридична особа.

Цивільний кодекс України не дає визначення поняття «юридична особа». Натомість, ст.80 ЦК, яка має назву «Поняття юридичної особи», містить вказівку на деякі характерні ознаки цього поняття, зазначаючи, що юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку, яка наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді. Таким чином, тут маємо лише вказівки на такі ознаки юридичної особи:

- це організація, тобто певним чином організаційно і структурно оформлене соціальне утворення;
- вона повинна бути створена і зареєстрована у встановленому законом порядку;
- вона має цивільну правоздатність і дієздатність (правосуб'єктність), тобто здатна набувати і реалізовувати цивільні права та обов'язки від свого імені;
- вона може бути позивачем і відповідачем у суді.

Юридичною особою організація стає з моменту внесення її даних до Єдиного державного реєстру юридичних осіб.

Розділ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ НА БАЗІ ГРОМАДИ: ОСН, ГРОМАДСЬКА
ОРГАНІЗАЦІЯ, ОБСЛУГОВУЮЧИЙ КООПЕРАТИВ

• *Недержавна організація.*

Це означає, що організація не має належати до органів державної влади або місцевого самоврядування, або бути створеною за рішенням відповідного органу державної влади або місцевого самоврядування. Організація повинна бути створена громадянами за їхньою власною ініціативою та діяти незалежно від органів влади.

• *Неприбутковий статус.*

Неприбутковий статус організації присвоюється у відповідності із законом, за певними ознаками. Неприбутковий статус означає, що:

- 1) доходи організації, отримані із джерел, що не заборонені законом, не підлягають розподілу між членами та/або засновниками, а мають витратитися лише на виконання статутних завдань організації;
- 2) окремі види доходів організації можуть законом звільнятися від обкладання певними податками (наприклад, податок з прибутку підприємств, податок на додану вартість тощо).

Перелік видів доходів, що звільняються від оподаткування, наведено у Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств». Цей перелік залежить від групи неприбуткових організацій, до якої віднесено ту чи іншу організацію. Відносить організацію до тієї чи іншої групи місцевий орган Державної податкової адміністрації за місцем реєстрації організації (наказ ДПА України за № 355 від 03.07.2000 р. «Про затвердження Порядку визначення структури ознаки неприбуткових установ (організацій)», із присвоєнням відповідного коду неприбутковості. Розглянемо деякі групи із усього переліку неприбуткових організацій.

Таблиця 1

Коди неприбутковості окремих видів організації та доходи, що звільняються від оподаткування

Вид організації	Код неприбутковості	Перелік доходів, що звільняються від оподаткування
органи державної влади України установи, організації, створені органами державної влади України, що утри-	0001	<ul style="list-style-type: none"> • коштів або майна, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань; • пасивних доходів;

Децентралізація в дії: посилення спроможності громад у наданні послуг

Вид організації	Код неприбутковості	Перелік доходів, що звільняються від оподаткування
муються за рахунок коштів відповідних бюджетів	0002	<ul style="list-style-type: none"> коштів або майна, які надходять до таких неприбуткових організацій як компенсація вартості отриманих державних послуг, у тому числі доходів державних професійно-технічних навчальних закладів, отриманих від виготовлення та реалізації товарів (виконання робіт, надання послуг), пов'язаних з їх основною, статутною діяльністю;
органи місцевого самоврядування	0003	
установи, організації, створені органами місцевого самоврядування, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів	0004	<ul style="list-style-type: none"> дотацій або субсидій, отриманих з державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або у межах благодійної, у тому числі гуманітарної допомоги чи технічної допомоги * <...>
громадські організації, створені з метою провадження екологічної, оздоровчої, аматорської спортивної, культурної, освітньої та наукової діяльності, <...> створені згідно з Законом України «Про об'єднання громадян»	0006	<ul style="list-style-type: none"> коштів або майна, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань; пасивних доходів; коштів або майна, які надходять таким неприбутковим організаціям, від проведення їх основної діяльності, з урахуванням положень підпункту 7.11.11 цієї статті; дотацій або субсидій, отриманих з державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або у межах благодійної, у тому числі гуманітарної допомоги чи технічної допомоги, що надаються таким неприбутковим організаціям відповідно до умов міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, крім дотацій на регулювання цін на платні послуги, які надаються таким неприбутковим організаціям або через них їх отримувачам згідно із законодавством, з метою зниження рівня таких цін».

* Повністю цей пункт звучить так: «дотацій або субсидій, отриманих з державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або у межах благодійної, у тому числі гуманітарної допомоги чи технічної допомоги, що надаються таким неприбутковим організаціям відповідно до умов міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, крім дотацій на регулювання цін на платні послуги, які надаються таким неприбутковим організаціям або через них їх отримувачам згідно із законодавством, з метою зниження рівня таких цін».

Розділ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ НА БАЗІ ГРОМАДИ: ОСН, ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ, ОБСЛУГОВУЮЧИЙ КООПЕРАТИВ

Вид організації	Код неприбутковості	Перелік доходів, що звільняються від оподаткування
		маних з державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або у межах благодійної, у тому числі гуманітарної допомоги чи технічної допомоги, <...>*
інші (крім громадських та благодійних), юридичні особи, діяльність яких не передбачає одержання прибутку згідно з нормами відповідних законів	0011	<ul style="list-style-type: none"> • коштів або майна, які надходять таким неприбутковим організаціям від проведення їх основної діяльності та у вигляді пасивних доходів; • дотацій або субсидій, отриманих з державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або у межах благодійної, у тому числі гуманітарної допомоги чи технічної допомоги, <...>*

Таким чином, найбільш вірогідними учасниками створення децентралізованих моделей надання послуг на рівні громад можуть бути неприбуткові організації таких організаційно-правових форм:

1. Орган самоорганізації населення (ОСН);
2. Громадська організація (ГО);
3. Обслуговуючий Кооператив (ОК).

Далі охарактеризуємо кожну із наведених організаційно-правових форм ОБГ.

1. Орган самоорганізації населення (ОСН)

1.1. Нормативна база

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»;

Закон України «Про органи самоорганізації населення»;

Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств».

1.2. Статус ОСН

ОСН є однією з форм участі членів територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах у вирішенні окремих питань місцевого значення.

ОСН — представницькі органи, що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин для вирішення завдань, передбачених цим Законом. Це також означає, що ОСН не є членською організацією. Цей орган охоплює певну територію, на якій проживають на законних підставах громадяни, а не просто об'єднує конкретних громадян — засновників (членів) тощо.

До ОСН належать: будинкові, вуличні, квартальні комітети, комітети мікрорайонів, комітети районів у містах, сільські, селищні комітети. Тобто, ОСН має чітку територіальну прив'язку. Важливим є те, що створити сільський (або селищний) комітет дозволяється лише за умови, що його межі не збігатимуться з межами діяльності сільської, селищної ради. Наприклад, межі діяльності сільської ради с. Петрівка охоплюють два села: с. Петрівка та с. Макарівка. Дозволяється створити ОСН «Сільський комітет с. Макарівка». Також дозволяється створити ОСН «Сільський комітет с. Петрівка», якщо межі діяльності цього ОСН будуть охоплювати виключно територію цього села. Але якщо буде створюватися ОСН з тією ж назвою «Сільський комітет с. Петрівка», але територія його діяльності буде включати і с. Макарівка, то такому ОСН буде відмовлено у створенні, оскільки територія діяльності ОСН буде повністю повторювати межі діяльності Петрівської сільської ради.

1.3. Завдання та повноваження

Основними завданнями ОСН є:

- створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України;

1. Орган самоорганізації населення (ОСН)

- задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг;
- участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм.

Місцева рада при створенні, зокрема, наділяє ОСН відповідними повноваженнями:

- власними (визначені законом, надаються радою під час створення ОСН)
- делегованими (надаються додатково до власних).

Перелік власних повноважень ОСН досить широкий. Зупинімося лише на тих із них, що стосуються до реалізації проекту громади у сфері покращання надання послуг:

- організувати на добровільних засадах участь населення у здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, проведення робіт із благоустрою, озеленення та утримання в належному стані садиб, дворів, вулиць, площ, парків, кладовищ, братських могил, обладнанні дитячих і спортивних майданчиків, кімнат дитячої творчості, клубів за інтересами тощо; з цією метою можуть створюватися тимчасові або постійні бригади, використовуватися інші форми залучення населення;
- організувати на добровільних засадах участь населення у здійсненні заходів щодо охорони пам'яток історії та культури, ліквідації наслідків стихійного лиха, будівництві і ремонті шляхів, тротуарів, комунальних мереж, об'єктів загального користування із дотриманням встановленого законодавством порядку проведення таких робіт;
- здійснювати контроль за якістю надаваних громадянам, які проживають у жилих будинках на території діяльності органу самоорганізації населення, житлово-комунальних послуг та за якістю проведених у зазначених житлових будинках ремонтних робіт.

ВАЖЛИВО! Повноважень щодо надання послуг, у тому числі житлово-комунальних, ОСН не має. ОСН може тільки сприяти в їх наданні.

1.4. Створення та легалізація

Створення ОСН відбувається у три етапи (див. Рис.2):

Етап 1. Ініціювання створення ОСН

а) Прийняття Загальними зборами (конференцією) рішення про створення ОСН.

Ініціатива про створення ОСН надходить від зборів (конференції) жителів за місцем проживання. Збори вважатимуться легітимними за умови, якщо в них брало участь (було представлено) не менше половини жителів відповідної території, які мають право голосу, і рішення про створення ОСН було прийнято більшістю голосів учасників зборів.

Хід та результати проведення зборів оформлюються протоколом. Порядок організації та проведення зборів визначено законом.

б) Подання ініціативною групою до місцевої ради заяви із метою отримання дозволу ради на створення ОСН

Інтереси жителів — учасників зборів (конференції) у відповідній місцевій раді у процесі створення ОСН представляє обрана зборами ініціативна група. Вона подає до місцевої ради заяву про створення ОСН із переліком документів відповідно до закону.

Етап 2. Розгляд місцевою радою питання про надання дозволу на створення ОСН.

На створення ОСН надається дозвіл відповідної місцевої ради. Але це не означає, що рада приймає рішення про створення ОСН. Рада дає лише дозвіл на створення. Це — суттєва різниця, яка має істотне значення для визначення статусу ОСН. В основі створення ОСН лежить ініціатива громадян — мешканців відповідної території. Рішення ради у даному випадку є необхідним, адже рада, зокрема, наділяє ОСН відповідними повноваженнями:

- власними (визначені законом, надаються радою під час створення ОСН);
- делегованими (надаються додатково до власних).

ВАЖЛИВО! Згідно із законом, ОСН обирається на термін повноважень відповідної ради, «якщо інше не передбачено рішенням ради чи положенням про орган самоорганізації населення». Це означає, що для уникнення ризиків ліквідації ОСН тільки на підставі того, що термін повноважень відповідної ради сплив, необхідно в Положення про ОСН або в рішення ради про надання дозволу внести таке формулювання: «ОСН створюється на невизначений термін».

1. Орган самоорганізації населення (ОСН)

Етап 3. Обрання ОСН

У разі прийняття позитивного рішення ради, здійснюється затвердження Положення про ОСН (*примірне Положення про ОСН — див. у Додатку*), визначення кількісного складу ОСН та обираються керівник, заступник, секретар та члени ОСН. Для цього знову проводяться Загальні збори (конференція).

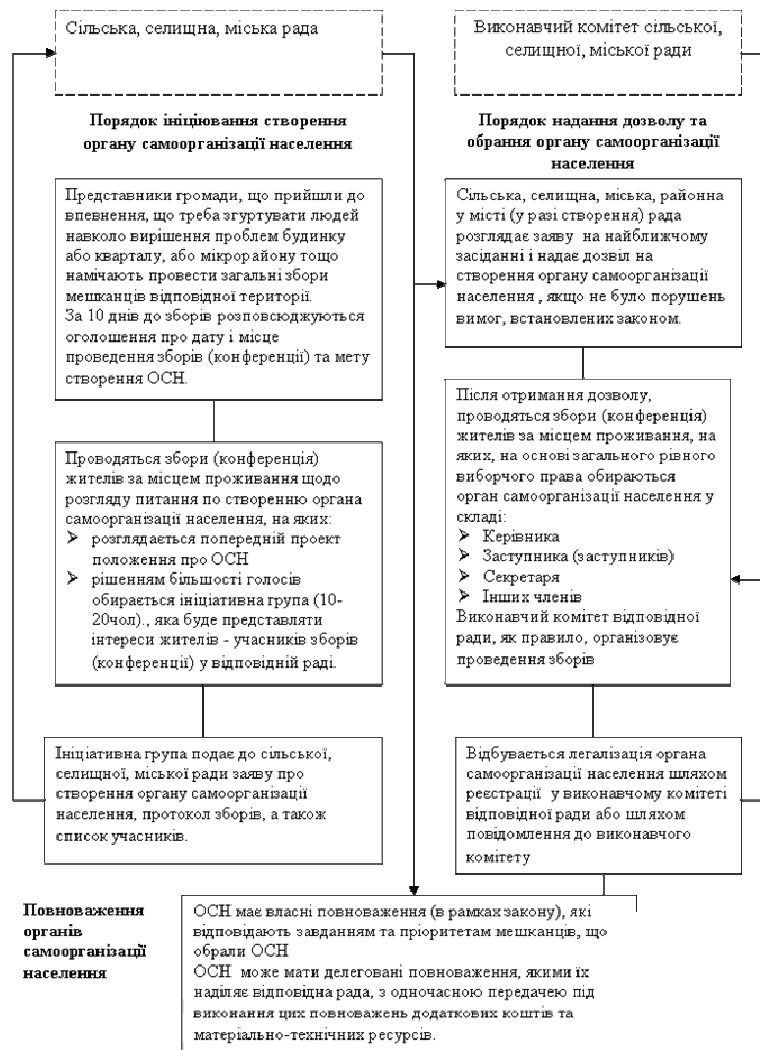

Рис.3. Загальний порядок створення ОСН

ОСН є колегіальним органом і створюється у такому складі (приблизно):

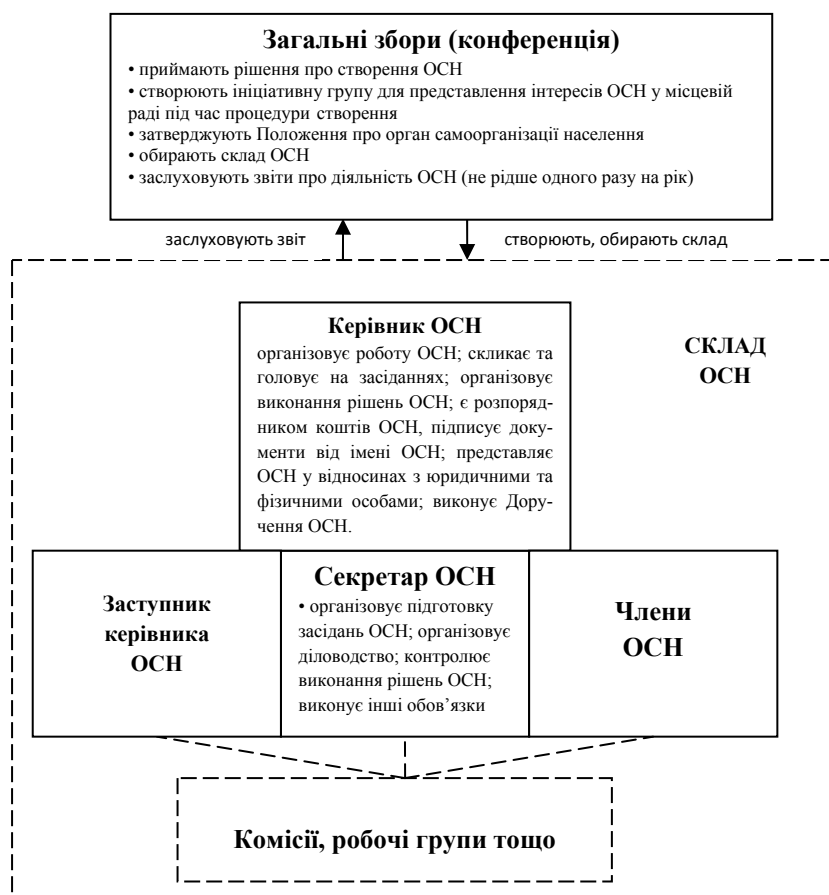

Рис.4 Примірна структура ОСН

Перелік функціональних обов'язків керівника, заступника (заступників), секретаря, членів ОСН визначається Положенням про ОСН.

Слід звернути увагу на те, що законом Загальні збори не визначено як *керівний орган ОСН*. На схемі видно, що Загальні збори перебувають поза межами ОСН як органу. Загальні збори лише створюють ОСН як представницький колегіальний орган.

1. Орган самоорганізації населення (ОСН)

Разом із тим, за Загальними зборами зберігаються контрольні функції, наприклад, заслуховування, не рідше одного разу на рік звіту про діяльність ОСН. Конкретний перелік повноважень Загальних зборів може бути уточнено у Положенні про ОСН.

Після створення ОСН його легалізують. Для отримання статусу юридичної особи необхідно виконати два етапи реєстрації:

1. Зареєструвати ОСН. Реєстрація ОСН здійснюється виконавчим комітетом відповідної ради (сільської, селищної).
2. Внести ОСН до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців (внесення до Реєстру здійснюється Державним реєстратором (у районній державній адміністрації)).

Реєстрація в органах статистики, податкової інспекції, соціальних фондах здійснюється за загальними правилами, встановленими для юридичних осіб.

1.5. Кошти та майно ОСН

Фінансову основу діяльності ОСН складають:

- кошти місцевого бюджету, які надаються йому відповідною радою для здійснення наданих ОСН повноважень;
- добровільні внески фізичних і юридичних осіб;
- інші надходження, не заборонені законодавством.

Матеріальною основою діяльності ОСН є майно, передане йому радою в оперативне управління, яким ОСН користується згідно з його призначенням.

ВАЖЛИВО! Враховуючи перелік повноважень, що надаються ОСН, зокрема, відсутність повноважень щодо надання послуг, то ОСН не може отримати у власність або отримати від місцевої ради в оперативне управління об'єкти водопостачання. Навіть якщо ОСН і буде організовувати збір коштів для виконання проекту із водопостачання та/або отримувати інші фінансові ресурси для такого проекту, то результати проекту — побудований, відремонтований водогін — буде апіорі належати не ОСН як організації, а територіальній громаді населеного пункту.

Таким чином, у випадку, якщо ОСН бере участь у реалізації проекту щодо покращання послуги із водопостачання, і наприклад, отримує фінансування від донора, громади, влади тощо на створення або поліпшення об'єктів водопостачання, після завершення проекту і

побудови (ремонту) об'єктів водопостачання ОСН не зможе ані реалізувати право власності на ці комунікації, ані отримати їх від місцевої влади в іншій формі для самостійного обслуговування. У будь-якому випадку після виконання проекту власнику (місцевій раді) необхідно буде передавати право володіння (користування) цими комунікаціями відповідному суб'єкту господарювання (комунальної чи приватної форми власності). За домовленістю з органом місцевого самоврядування ОСН може лише брати участь у виборі майбутнього надавача послуги.

ОСН може виступати отримувачем бюджетних коштів для виконання своїх завдань.

1.6. Особливості неприбуткового статусу ОСН

Статус ОСН щодо неприбутковості є нечітким. Закон чітко не окреслює неприбутковий статус ОСН. Це непорозуміння обумовлено нечіткістю самого статусу ОСН.

З одного боку, цей орган є представницьким, дуже тісно пов'язаним із діяльністю відповідного органу місцевого самоврядування, до того ж віднесений Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» до системи місцевого самоврядування. Це начебто дає підстави відносити ОСН до категорії або органів місцевого самоврядування (код неприбутковості 0003) або ж до установ, створених органами місцевого самоврядування (код — 0004).

З іншого ж боку, статус ОСН дещо інший. Тут мова йде про дві складові:

- бюджетна;
- організаційна.

По-перше, коди неприбутковості від 0001 до 0004 присвоюються чисто бюджетним установам, які, згідно із нормами Бюджетного кодексу України (п. 6 ст. 2), повністю утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів. У той же час, згідно зі ст. 16 Закону України «Про органи самоорганізації населення», фінансовою основою діяльності ОСН, поряд із коштами відповідного бюджету, можуть бути «добровільні внески фізичних і юридичних осіб». Ці кошти зарахувати на казначейські рахунки ОСН неможливо. Фактично виникає проблема із реалізацією завдань ОСН, оскільки віднесенням ОСН до переліку бюджетних установ унеможлиблюється залучення коштів фізичних та юридичних осіб.

1. Орган самоорганізації населення (ОСН)

По-друге, порядок створення ОСН також мало нагадує створення державного органу (органу самоврядування) чи установи, створюваної тим же державним органом чи органом місцевого самоврядування. Адже сільська (селищна) рада своїм рішенням лише *дає дозвіл на створення, а не створює ОСН*. З правової точки зору — це не те саме. За характером створення, порядком діяльності ОСН дуже нагадує громадську організацію.

Що ж відбувається на практиці? Однозначної відповіді немає.

З одного боку, є відомий лист Міністерства юстиції України від 21.01.04 № 19-9-374 «Щодо органів самоорганізації населення», який пояснює точку зору таких органів, як Мінюст, Мінсоцпраці, Держкомстат та ДПА України на питання щодо статусу неприбутковості ОСН. Коротко це можна пояснити так: ОСН належить до категорії «установи, організації, створені органами місцевого самоврядування, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів», і відповідно, їм має присвоюватися код неприбутковості 0004. Відповідно, на думку ДПА, ОСН може бути включений до Реєстру неприбуткових організацій із присвоєнням відповідного коду виключно за умови відкриття для ОСН спеціального казначейського рахунку для всіх надходжень.

Слід зауважити, що на думку окремих експертів, висновки податківців щодо неприбуткового статусу ОСН є доволі суперечливими.

З іншого боку, існує низка «регіональних» особливостей у процесі присвоєння статусу неприбутковості ОСН. Трапляються випадки, коли ОСН отримують фактично увесь можливий перелік кодів неприбутковості, наприклад: 0003, 0004 (як для ОМС та їх установ), 0006 (як для громадських організацій), 0011 (як для інших неприбуткових організацій).

Щодо банківських рахунків ОСН. Звісно, якщо ОСН було присвоєно код неприбутковості як для бюджетних організацій (0003 або 0004), то список банківських рахунків буде обмежений лише спеціальним казначейським рахунком. Якщо ж вдалося переконати податківців присвоїти ОСН інший код неприбутковості (0006 або 0011), то після відкриття рахунка у Держказначействі як для «отримувача бюджетних коштів» (що у будь-якому випадку буде потрібно для отримання статусу неприбутковості!), то, в принципі, не буде обмежень щодо відкриття додаткового рахунка в будь-якому іншому, комерційному, банку.

У цьому випадку можемо порекомендувати надіслати податківцям листа такого змісту:

Державна податкова інспекція у ___ районі

ОСН «назва» є юридичною особою, зареєстрований (дата, номер реєстр. свідоцтва). ОСН зареєстрований як неприбуткова організація, код 0006 (рішення про присвоєння коду неприбутковості від ... № ...).

ОСН не є бюджетною установою, ознаки якої встановлені п. 6 ст. 2 Бюджетного кодексу України, оскільки згідно зі ст. 16 Закону України «Про органи самоорганізації населення», фінансовою основою діяльності ОСН, поряд із коштами відповідного бюджету, можуть бути «добровільні внески фізичних і юридичних осіб».

Зі статусом «Отримувач бюджетних коштів» ОСН відкрив розрахунковий рахунок у відділенні Державного казначейства України в районі. Відповідно до (назва, номер нормативного документа – із роз'яснення Держказначейства – ОТРИМАЙТЕ ЗАЗДАЛЕГІДЬ ТАКЕ РОЗ'ЯСНЕННЯ У РАЙОННОМУ ОРГАНІ ДЕРЖКАЗНАЧЕЙСТВА), за роз'ясненням відділення Державного казначейства України в ... районі (лист від ... № ...), розрахунковий рахунок ОСН, відкритий як для отримувача бюджетних коштів, не може бути прибутковим, тобто на нього не можуть зараховуватися кошти юридичних та фізичних осіб.

Така ситуація унеможлиблює виконання статутних завдань нашого ОСН.

Тому доводимо до вашого відома, що нами було прийнято рішення про відкриття іншого розрахункового рахунка (в комерційному банку) для можливості зарахування коштів юридичних та фізичних осіб. Деталі (назва банку та реквізити рахунку) будуть повідомлені у встановленому порядку, в межах процедури відкриття банківського рахунка для юридичної особи.

Також повідомляємо, що облік коштів, що надходять на розрахунковий рахунок(ки) в інших банках, так само як і податкова звітність по цих коштах, буде здійснюватися нашою організацією у загальному порядку, встановленому для неприбуткових організацій.

Голова ОСН

Прізвище, ініціали

Із практики: є випадки, коли ОСН мають рахунки і в Держказначействі (для бюджетних коштів), і в інших банках, і, в принципі, це не створює проблем у діяльності ОСН. Є інші випадки, коли упродовж

1. Орган самоорганізації населення (ОСН)

значного часу не вдається знайти спільну точку зору із представниками податкової інспекції на рахунок статусу неприбутковості ОСН, і процедура створення цієї організації може стати «сізіфовою працею» для ініціативної групи.

Із таблиці 1 видно, що у випадку реєстрації ОСН під кодами 0003, 0004 або 0006 в ОСН є можливість залучати кошти у вигляді безповоротної фінансової допомоги (зазвичай у такій формі надаються *гранти* на виконання проєктів) чи добровільні пожертви від громадян. Складніше у випадку реєстрації під кодом 0011, оскільки можливості залучати без оподаткування кошти у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи пожертв там відсутні. Але і тут є вихід. Якщо кошти надає міжнародна донорська організація, то їх можна надати у вигляді «благодійної <...> допомоги, що надаються <...> відповідно до умов міжнародних договорів... (див. повний текст вище). І це звільнить ці кошти від оподаткування.

2. Громадська організація (ГО)

2.1. Нормативна база

Закон України «Про об'єднання громадян»;

Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств»;

Постанова КМУ від 26 лютого 1993 р. № 140 «Про затвердження Положення про порядок легалізації об'єднань громадян»;

Постанова КМУ від 26 лютого 1993 р. № 143 «Про порядок справляння і розміри збору за реєстрацію об'єднань громадян».

2.2. Статус громадської організації

Громадська організація (ГО) є одним із видів об'єднань громадян.

ГО є об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів.

ГО створюється і діє на основі добровільності, рівноправності їх членів (учасників), самоврядування, законності та гласності. Вони вільні у виборі напрямів своєї діяльності. Заборонено примушувати до вступу в будь-яку ГО. Також належність чи неналежність до ГО не може бути підставою для обмеження прав і свобод або для надання державою будь-яких пільг і переваг.

ГО утворюються і діють із всеукраїнським, місцевим та міжнародним статусом. До місцевих організацій належать організації, діяльність яких поширюється на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці або регіону. Територія діяльності самостійно визначається ГО.

На відміну від ОСН, ГО є членською, тобто створюється конкретними особами (засновники, вони ж — члени), для захисту своїх законних прав та інтересів у певній сфері (сферах). Проте фіксованого членства, що передбачає облік кожного за спеціальним порядком (облікові картки, посвідчення члена тощо), в ГО може і не бути.

Засновниками (членами) ГО можуть бути громадяни України, громадяни інших держав, особи без громадянства, які досягли 18-ти років. Мінімальна кількість членів для створення ГО — три особи.

ГО діє на основі Статуту або Положення, затвердженого Загальними зборами організації.

2.3. Завдання та повноваження

Цілі та завдання ГО визначаються Статутом у межах «задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів». На відміну від ОСН, для яких визначено хоча б приблизний перелік видів діяльності, ГО надана можливість самостійно визначати перелік видів діяльності для досягнення цілей організації. Закон надає *зареєстрованим* (підкреслюємо — саме зареєстрованим!) ГО, з метою реалізації цілей та завдань, такі права:

- виступати учасником цивільно-правових відносин, *набувати майнові* і немайнові *права*;
- представляти і захищати свої законні інтереси та законні інтереси своїх членів (учасників) у державних та громадських органах;
- брати участь у політичній діяльності, проводити масові заходи (збори, мітинги, демонстрації тощо);
- ідейно, організаційно та матеріально підтримувати інші об'єднання громадян, надавати допомогу в їх створенні;
- створювати установи та організації;
- одержувати від органів державної влади і управління та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань;
- вносити пропозиції до органів влади і управління;
- розповсюджувати інформацію і пропагувати свої ідеї та цілі;
- засновувати засоби масової інформації.

ГО мають право засновувати підприємства, необхідні для виконання статутних цілей.

ВАЖЛИВО! Повноважень щодо надання житлово-комунальних послуг самостійно ГО не має, а може тільки сприяти в їх наданні, у такий спосіб захищаючи відповідні законні права та інтереси своїх членів.

2.4. Створення та легалізація

ГО створюється за ініціативою громадян — майбутніх членів організації. Створення ГО відбувається на Загальних (установчих) зборах.

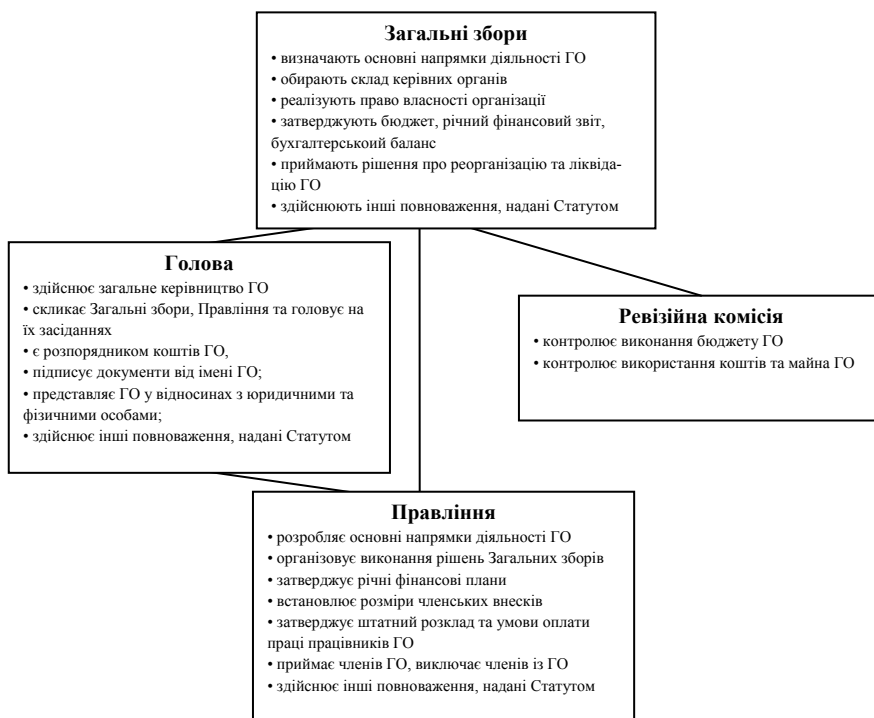

Рис.5 Примірна структура ГО

Загальні (установчі) збори:

- приймають рішення про створення ГО;
- затверджують назву, Статут організації;
- обирають керівника та склад керівного органу ГО, обирають склад Ревізійної комісії ГО;
- визначають основні напрямки діяльності ГО на найближчий період (як правило, 1 - 2 роки).

Рішення Загальних (установчих) зборів оформлюються протоколом. Копія протоколу подається разом із іншими документами до реєструючого органу під час процедури державної реєстрації ГО.

Легалізація (офіційне визнання) ГО є обов'язковою і здійснюється двома шляхами:

- реєстрація або

2. Громадська організація (ГО)

- повідомлення про заснування.

Діяльність ГО, які нелегалізовані або примусово розпущені за рішенням суду, є протизаконною.

Статусу юридичної особи ГО набуває *лише* у разі реєстрації.

Реєстрація ГО, для набуття статусу юридичної особи, відбувається у *два* етапи:

ЕТАП 1. Реєстрація як ГО (результатом є внесення організації у Реєстр об'єднань громадян).

ГО із сільським (селищним) статусом реєструються виконавчими комітетами сільських (селищних) рад за місцем створення. ГО із районним статусом — в управлінні юстиції відповідного району. Для цього уповноважені загальними зборами представники ГО подають до реєстраційного органу заяву із переліком документів (Статут, протокол загальних зборів, відомості про склад керівних органів, відомості про засновників, дані про наявність місцевих осередків організації, документ про сплату реєстраційного збору.

Розгляд заяви відбувається упродовж трьох робочих днів. Після цього або видається документ про реєстрацію (Свідоцтво встановленого зразка) або письмова відмова із зазначенням причин.

За реєстрацію громадської організації стягується збір. Для місцевих ГО (сільських, селищних, районних) розмір збору складає 85 грн.

ЕТАП 2. Реєстрація як юридичної особи. Точніше, цей етап має назву «підтвердження відомостей про юридичну особу». Результатом є внесення даних про ГО до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців із видачею Свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи.

Внесення в Реєстр здійснюється Державним реєстратором (у районній державній адміністрації).

Тільки після цього ГО буде мати можливість отримати печатку, відкривати банківські рахунки, укладати угоди тощо.

2.5. Кошти та майно ГО

Фінансову основу ГО складають необхідні для здійснення її статутної діяльності кошти і майно, набуте таким чином:

- передані йому засновниками, членами (учасниками) або державою;
- набуті від вступних та членських внесків;

- пожертвувані громадянами, підприємствами, установами та організаціями;
- придбані за рахунок власних коштів чи на інших підставах, не заборонених законом.

ГО також мають право на майно та кошти, придбані в результаті господарської та іншої комерційної діяльності створених ними господарсько-розрахункових установ та організацій, заснованих підприємств.

ГО, на праві своєї власності, може створити унітарне підприємство. Створення такого підприємства може бути виправданим за умови, наприклад, побудови організацією системи водопостачання, яка, за певних умов (ці умови будуть розглянуті у таких розділах), стане власністю цієї організації. У цьому випадку ГО, створюючи підприємство, може передати йому систему водопостачання на праві оперативного управління чи господарського відання для надання послуг водопостачання як членам організації, так і іншим особам.

ГО, створені ними установи та організації зобов'язані вести оперативний та бухгалтерський облік, статистичну звітність, зареєструватися в органах державної податкової інспекції та вносити до бюджету платежі у порядку і розмірах, передбачених чинним законодавством.

ВАЖЛИВО! Кошти та інше майно ГО, в тому числі тих, що ліквідується, не може перерозподілятися між їх членами і використовується для виконання статутних завдань або на благодійні цілі, а у випадках, передбачених законодавчими актами, за рішенням суду спрямовуються в дохід держави. Це також означає, що якщо член ГО з будь-яких підстав припиняє членство в ГО, то йому (їй) у жодному випадку не може бути повернено внесені у вигляді пожертв коштів, майно, або ж виділено частку майна організації (як, наприклад, акціонеру).

ГО можуть бути отримувачами бюджетних коштів з метою виконання певних завдань. Вимоги та процедуру для отримання бюджетних коштів ГО розглянемо в одному із таких розділів.

2.6. Особливості неприбуткового статусу ГО

Неприбутковий статус ГО, у порівнянні з ОСН, наприклад, є доволі чітким.

ГО «виділено» в окремий вид неприбуткових організацій. ГО присвоюється, як правило, код неприбутковості 0006. Хоча і тут є нюанси.

2. Громадська організація (ГО)

ниси, що вимагають від засновників ГО під час реєстрації тримати руку «на пульсі» за певних ситуацій. Справа у тому, що податкові органи, встановлюють статус неприбутковості організації на підставі *аналізу цілей, завдань та видів діяльності організації*. Так, у випадку з ГО, податкова має керуватися вже відомими нам Законами України «Про об'єднання громадян» та «Про оподаткування прибутку підприємств». Звертаємо увагу, що ці два закони не стикуються у відповідних нормах.

Порівняймо формулювання:

ЗУ «Про об'єднання громадян»	ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств»
ГО створюється «...для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів».	Код 0006 присвоюється ГО, створеним «з метою провадження екологічної, оздоровчої, аматорської спортивної, культурної, освітньої та наукової діяльності, <...> створені згідно з Законом України «Про об'єднання громадян».

Отже, повний збіг є лише щодо спортивної діяльності. Тобто, «податкова» точка зору дещо інша, ніж загальноправова. Що ж тоді робити стосовно економічних, соціальних, творчих, національно-культурних, вікових тощо інтересів? Які саме інтереси своїх членів захищатиме ГО, якщо вона планує сприяти покращенню системи надання послуг із водопостачання: економічні, соціальні, екологічні, інші?

Порада така: трансформувати одні інтереси в інші. Наприклад, щодо житлово-комунальних послуг, у сфері яких планує втручатися ГО: *екологічна* складова відіграє не меншу роль, ніж *економічна* чи *соціальна*.

Звідси і рекомендація: серед інших статутних завдань ГО записати таке: «Сприяти покращенню екологічної ситуації в селі, у тому числі, через залучення членів організації до заходів зі створення чи вдосконалення системи надання житлово-комунальних послуг: водопостачання, водовідведення, збір та вивіз твердих побутових відходів... (уточніть перелік послуг відповідно до Вашого бачення).

Таке формулювання дасть можливість ГО брати участь у подібних заходах, і, сподіваємося, не має спричинити непорозуміння із пода-

тківцями щодо неприбуткового статусу ГО. Звичайно, що дане завдання буде не єдиним, що ГО для себе визначить.

Рідко, але трапляється, коли за наявності непорозумінь із видами діяльності податкова присвоює ГО код неприбутковості 0011, відносячи організацію до категорії «інші». Це так само підтверджує статус неприбутковості, але, у порівнянні із кодом 0006, звужує перелік доходів, що можуть звільнитися від оподаткування. Наприклад, у переліку відсутні такі доходи, як безповоротна фінансова допомога чи добровільні пожертви. Але й у цьому випадку, для цілей отримання гранту може використовуватися підхід, описаний вище для ОСН (благодійна допомога відповідно до міжнародних договорів).

3. Обслуговуючий Кооператив (ОК)

3.1. Нормативна база

Закон України «Про кооперацію»;

Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств».

3.2. Статус ОК

У загальному визначенні Кооператив — це юридично утворене фізичними та/або юридичними особами добровільне об'єднання на основі членства для ведення спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення своїх економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування.

За визначенням Кооператив дуже нагадує громадську організацію: та ж юридична особа, те ж заснування на добровільному об'єднанні членів, мета є дуже схожою — задоволення різних спільних інтересів. У чому ж суттєва різниця? У характері діяльності. Звернімо увагу на формулювання мети створення Кооперативу: «... для ведення спільної господарської та іншої діяльності». Тобто, основою задоволення потреб членів Кооперативу є спільна *господарська діяльність*.

Господарський кодекс України визначає господарську діяльність як *діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність*. Господарська діяльність може здійснюватися як із метою отримання прибутку (тоді це — підприємництво), так і без такої мети (некомерційна господарська діяльність)

Відповідно до завдань та характеру діяльності, кооперативи поділяються на: прибуткові та неприбуткові, див.рис.6.

Обслуговуючий Кооператив (ОК) — неприбуткова юридична особа, яка утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб для надання послуг переважно членам Кооперативу, а також іншим особам з метою провадження їх господарської діяльності.

ОК можуть надавати послуги іншим особам в обсягах, що не перевищують 20 відсотків загального обороту Кооперативу.

Як у випадку з громадськими організаціями, ОК є членською організацією. Членами Кооперативу можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, юридичні особи України та інозе-

мних держав, які діють через своїх представників. Фізичні особи можуть стати членами ОК, починаючи з 16-річного віку.

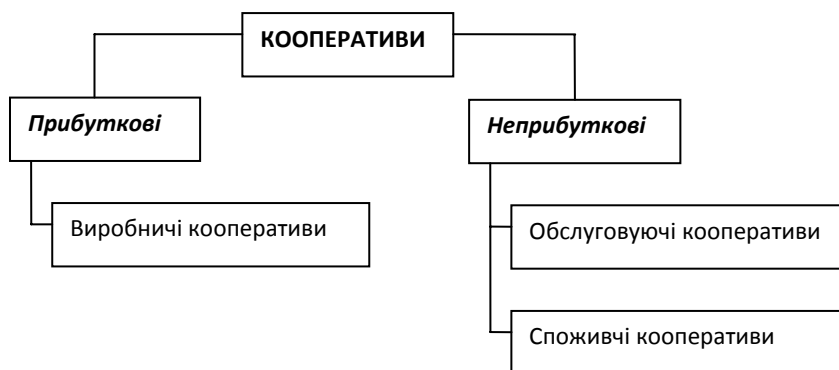

Рис.6. Класифікація кооперативів за завданнями та характером діяльності

Членство в ОК є фіксованим. Тобто, ОК зобов'язаний вести облік своїх членів та видати кожному з них посвідчення про членство.

Правовим документом, що регулює діяльність ОК, є Статут. Статут затверджується установчими зборами ОК (*примірний Статут обслуговуючого Кооперативу* — див. у Додатку)

ВАЖЛИВО! «Обслуговуючий Кооператив» чи «Сільськогосподарський обслуговуючий Кооператив» (СОК)?
Зверніть увагу! Це різні поняття. Спільною рисою є лише те, що і ОК і СОК є різновидами кооперації. У чому ж відмінності?

В ОК об'єднуються фізичні та юридичні особи для надання послуг. Тобто, коло членів є необмеженим, не обмежується також і коло послуг. Все залежатиме від потреб громадян, які об'єднуються.

Членами ж СОК можуть бути теж фізичні та юридичні особи, але — «сільськогосподарські товаровиробники». Згідно із *Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію»* (зверніть увагу, що для цього виду кооперативів і закон окремих існує!) — «сільськогосподарський товаровиробник — фізична або юридична особа незалежно від форми власності та господарювання, в якій валовий дохід, отриманий від операцій з реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, за наявності сільськогосподарських угідь (ріплі, сіножатей, пасовищ і багаторічних

2. Громадська організація (ГО)

насаджень тощо) та/або поголів'я сільськогосподарських тварин у власності, користуванні, в тому числі й на умовах оренди, за попередній звітний (податковий) рік перевищує 75 відсотків загальної суми валового доходу. Це обмеження не поширюється на осіб, які ведуть особисте селянське господарство» (ч.5, ст.1). Відповідно, і цілі СОК є дещо звуженими, а саме — «надання послуг переважно членам Кооперативу та іншим особам з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності» (ч.4 ст.1 закону). Тобто, у порівнянні із ОК, для СОК обмежене коло членів, мета є звуженою. Хоча за правовим статусом, СОК також створюється без мети отримання прибутку (ч.3, п.3 ст.2).

Висновок: зовсім необов'язково, що будь-який обслуговуючий Кооператив буде сільськогосподарським лише на підставі того, що він створюється на рівні села. Адже, як бачимо, все залежить від мети його створення та від потреб його членів, що будуть задовольнятися. Те ж саме централізоване водопостачання, що може бути метою створення Кооперативу, в селі часто є потрібним не стільки для ведення селянського господарства, скільки забезпечення нагальних щоденних особистих потреб населення.

Варто враховувати ці відмінності при створенні Кооперативу.

3.3. Завдання та повноваження

Звертаємо увагу, що закон про кооперацію не вирізняє завдань для різних видів кооперативів окремо — мета та основні завдання кооперації встановлені узагальнено.

Тож, загальною метою кооперації є задоволення економічних, соціальних та інших потреб членів кооперативних організацій на основі:

- поєднання їх особистих та колективних інтересів,
- поділу між ними ризиків, витрат і доходів,
- розвитку їх самоорганізації, самоуправління та самоконтролю.

Основними завданнями кооперації є:

- підвищення життєвого рівня членів кооперативів, захист їх майнових інтересів і соціальних прав;
- створення системи економічної і соціальної самопомоги населення та суб'єктів господарювання;

- залучення у виробництво товарів, робіт, послуг, додаткових трудових ресурсів, підвищення трудової і соціальної активності населення;
- створення і розвиток інфраструктури, необхідної для провадження господарської та іншої діяльності кооперативів з метою зростання матеріального добробуту їх членів та задоволення потреб у товарах і послугах;
- сприяння сталому розвитку та становленню засад демократичного розвитку суспільства.

ВАЖЛИВО! ОК може самостійно надавати послуги у сфері житлово-комунальних господарства, наприклад, водопостачання. При цьому варто зазначити, що стосовно до своїх членів, для яких здійснюється водопостачання, ОК виступає не як сторонній суб'єкт надання послуги (із всіма наслідками — ліцензування, дозволи тощо), а як механізм самостійного здійснення водопостачання споживачами питної води (так зване «самозабезпечення»). Водопостачання на умовах самозабезпечення гарантоване Законом України «Про питну воду та питне водопостачання» (ч.3, ст.16).

3.4. Створення та легалізація

Кооператив створюється його засновниками на добровільних засадах. Чисельність членів ОК не може бути меншою ніж три особи.

Рішення про створення Кооперативу приймається його установчими зборами.

Установчі збори:

- приймають рішення про створення ОК;
- затверджують назву, Статут організації;
- затверджують список членів ОК;
- обирають склад виконавчого органу ОК, спостережної ради ОК (у разі створення), Ревізійної комісії ОК (ревізора);

2. Громадська організація (ГО)

- визначають основні напрямки діяльності ГО на найближчий період (як правило, 1 - 2 роки).

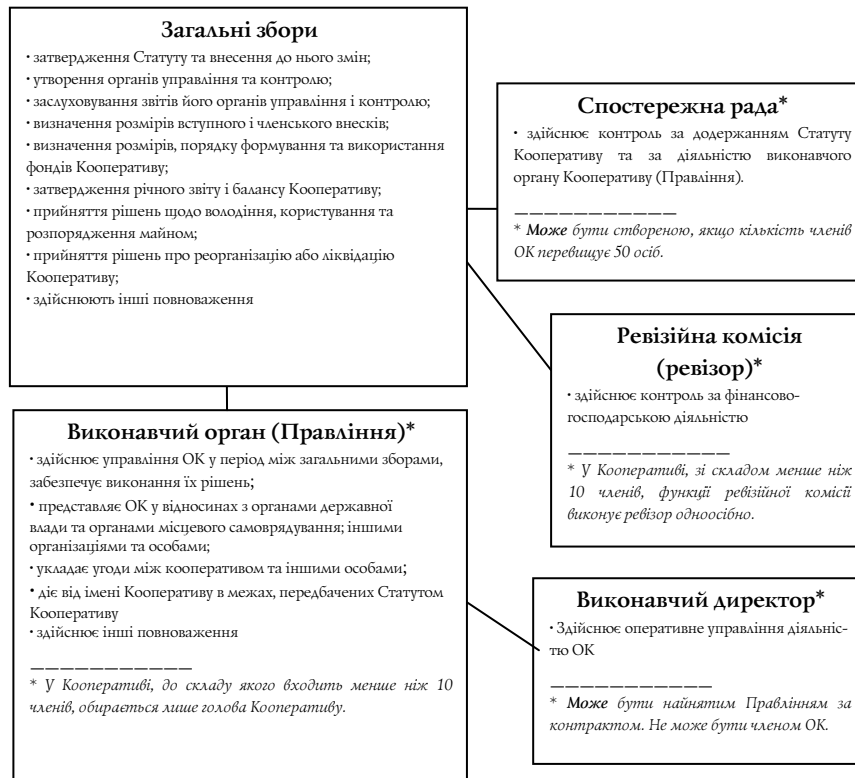

Рис.7 Примірна структура ОК

Рішення установчих зборів оформляється протоколом, який підписують головуючий та секретар зборів. Законом встановлено, що у протоколі обов'язково зазначаються відомості про осіб, які брали участь в установчих зборах (прізвище, ім'я та по батькові, паспортні дані). Дані про фізичну особу засвідчуються її особистим підписом.

Державна реєстрація Кооперативу проводиться в порядку, передбаченому законом для реєстрації юридичних осіб. Особливої процедури для створення ОК, як у випадку з ОСН чи ГО, не визначено. За результатом реєстрації ОК видається відповідне Свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи.

Тільки після цього ОК буде мати можливість отримати печатку, відкрити банківські рахунки, укласти угоди тощо.

3.5. Кошти та майно ОК

За загальним правилом, фінансову основу Кооперативу складають необхідні для здійснення його статутної діяльності кошти і майно, набуте таким чином:

- вступні, членські та цільові внески його членів, паї та додаткові паї;
- майно, добровільно передане Кооперативу його членами;
- кошти, що надходять від провадження господарської діяльності;
- кошти, що надходять від створених кооперативом підприємств, установ, організацій;
- грошові та майнові пожертвування, благодійні внески, гранти;
- безоплатна технічна допомога юридичних і фізичних осіб, у тому числі іноземних;
- інші надходження, не заборонені законодавством.

Кооператив є власником будівель, споруд, грошових та майнових внесків його членів, виготовленої продукції, доходів, одержаних від її реалізації та провадження іншої передбаченої Статутом діяльності, а також іншого майна, придбаного на підставах, не заборонених законом.

Тобто, ОК може мати у власності інженерні мережі, зокрема, систему водопостачання, за умови набуття права власності в установленому законом порядку.

Однак на практиці при визначенні джерел доходу обслуговуючого Кооперативу необхідно також зважати на його неприбутковий статус. Уточнення переліку доходів обслуговуючого Кооперативу, що звільняються від оподаткування, наведено у розділі «*Особливості неприбуткового статусу ОК*».

Для забезпечення статутної діяльності Кооператив у порядку, передбаченому його Статутом, може формувати такі фонди:

Пайовий фонд — майно Кооперативу, що формується за рахунок паїв (у тому числі додаткових) членів та асоційованих членів Кооперативу.

2. Громадська організація (ГО)

Неподільний фонд створюється в обов'язковому порядку і формується за рахунок вступних внесків та відрахувань від доходу Кооперативу. Цей фонд не може бути розподілений між членами Кооперативу, крім випадків, передбачених законом. Порядок відрахувань до неподільного фонду частини доходу визначається Статутом Кооперативу.

Резервний фонд створюється за рахунок відрахувань від доходу Кооперативу, перерозподілу неподільного фонду, пожертвувань, безповоротної фінансової допомоги та за рахунок інших не заборонених законом надходжень для покриття можливих втрат (збитків).

Спеціальний фонд створюється за рахунок цільових внесків членів Кооперативу та інших передбачених законом надходжень для забезпечення його статутної діяльності і використовується за рішенням органів управління Кооперативу.

Це — загальне правило. Формування фондів в ОК, як у неприбутковій організації, має свої особливості. Ці особливості розглянуті підрозділі 3.6. «Особливості неприбуткового статусу ОК».

3.6. Особливості неприбуткового статусу ОК

Неприбутковий статус ОК встановлено Законом України «Про кооперацію». У ст.23 цього Закону зазначено, що тільки виробничі кооперативи провадять господарську діяльність з метою одержання прибутку, інші ж, у тому числі ОК, не мають на меті отримання прибутку.

Це дає чіткі підстави для включення ОК до Реєстру неприбуткових організацій та установ та за ознаками присвоїти ОК код неприбутковості 0011. Проте трапляються ситуації, коли податківці відмовляються реєструвати ОК як неприбуткову організацію: на жаль, може спрацювати стереотип стосовно до поняття «Кооператив» як організації, яка створюється з метою отримання прибутку. Щоби цій ситуації завадити, рекомендуємо звернути увагу на кілька важливих, на наш погляд, моментів:

1. «Якість» Статуту ОК:

- у Статуті має бути чітко зазначено, що ОК діє відповідно до ЗУ «Про кооперацію», Господарського кодексу;
- варто окремим рядком записати, що ОК створюється без мети отримання прибутку;

Децентралізація в дії: посилення спроможності громад у наданні послуг

- перелік завдань ОК не має виходити за межі завдань, визначених законом. Завдання ОК можуть бути більш детально описані, уточнені тощо, але не виходячи за встановлені межі;
- перелік видів основної діяльності ОК має бути вичерпним;
- перелік джерел формування коштів та майна ОК, його реорганізації та ліквідації має відповідати загальним принципам формування доходів неприбуткових організацій та їх реорганізації й ліквідації відповідно.

2. Співпраця із податківцями. Певні непорозуміння, пов'язані із присвоєнням статусу неприбутковості ОК можуть бути викликані відсутністю практичного досвіду реєстрації таких організацій у Вашому районі. Радимо поставитися до цього із розумінням. Ви не зробите нічого протизаконного, якщо під час візиту у районну податкову інспекцію надасте копії нормативних актів (чи витяги із них), на підставі яких створено ваш ОК (це — ті ж норми Господарського кодексу, Закону України «Про кооперацію» та ін.). Можливо, це спростить процедуру присвоєння коду неприбутковості та зекономить час.

Окремої уваги заслуговує розгляд видів доходів ОК, що можуть звільнятися від оподаткування податком на прибуток, згідно із неприбутковим статусом ОК (код 0011).

Наведемо порівняльний аналіз формулювань із двох законів:

ЗУ «Про кооперацію» (стаття 19)	ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств» (стаття 7.11.5)
<p>«• кошти, що надходять від створених кооперативом підприємств, установ, організацій;</p> <ul style="list-style-type: none"> • грошові та майнові пожертвування, благодійні внески, гранти; • безоплатна технічна допомога юридичних і фізичних осіб, у тому числі іноземних; • інші надходження, не заборонені законодавством.» 	<p>Звільняюся від оподаткування податком на прибуток доходи неприбуткових організацій (ОК віднесено до підпункту г) пункту 7.11.1), отримані у вигляді:</p> <ul style="list-style-type: none"> «• коштів або майна, які надходять таким неприбутковим організаціям від проведення їх основної діяльності та у вигляді пасивних доходів; • дотацій або субсидій, отриманих з державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або у межах благодійної, у тому числі гуманітарної допомоги чи технічної

2. Громадська організація (ГО)

ЗУ «Про кооперацію» (стаття 19)	ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств» (стаття 7.11.5)
	допомоги, що надаються таким неприбутковим організаціям відповідно до умов міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, крім дотацій на регулювання цін на платні послуги, які надаються таким неприбутковим організаціям або через них їх отримувачам згідно із законодавством, з метою зниження рівня таких цін».

Органи податкової інспекції при визначенні виду того чи іншого доходу спираються саме на норми Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств». Розглянемо, які саме доходи, дозволені законом про кооперацію (лівий стовпчик), можуть відповідати переліку доходів із закону про оподаткування прибутку підприємств (правий стовпчик):

• Пасивні доходи

Це — відсотки, дивіденди, страхові виплати та відшкодування, роялті. Цей вид доходів є неоподатковуваним для всіх видів неприбуткових організацій, у тому числі і для ОК. Конкретний опис того, що розуміється під наведеними типами пасивних доходів, можна знайти у законі про оподаткування прибутку підприємств (ст. 1.9, 1.10, 1.30). У переліку доходів із закону про кооперацію пасивні доходи відсутні, але вони можуть бути віднесені до групи «інші доходи, не заборонені законодавством».

• Доходи від основної діяльності.

Під терміном «основна діяльність» (ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств», ч. 3, ст.7.11.13) слід розуміти *діяльність неприбуткових організацій з надання* благодійної допомоги, просвітніх, культурних, наукових, освітніх та *інших подібних послуг для суспільного споживання*, зі створення систем соціального самозабезпечення громадян (додаткові пенсійні фонди, кредитні спілки та інші подібні організації). До основної діяльності також включається *продаж неприбутковою організацією товарів (послуг), які пропагують*

принципи та ідеї, для захисту яких було створено таку неприбуткову організацію, та які є *тісно пов'язаними з її основною діяльністю*, якщо ціна таких товарів (послуг) є нижчою за звичайну або коли така ціна регулюється державою. <...> Статутні документи неприбуткових організацій повинні містити вичерпний перелік видів їх діяльності.

З точки зору закону про кооперацію, основною діяльністю Кооперативу є господарська діяльність. Звідси — доходи від провадження визначеної Статутом ОК господарської діяльності і будуть доходами від основної діяльності, що звільнятимуться від оподаткування.

Щодо ціни на надання послуг кооперативом. Закон про кооперацію (ст. 24) встановлює, що кооперативи реалізують товари та надають послуги за цінами і тарифами, встановленими самостійно, а у випадках, передбачених законом, — за державними цінами і тарифами. Кооперативи мають право реалізовувати товари та надавати послуги за цінами і тарифами, що встановлюються на договірних засадах, окремо для членів Кооперативу та інших осіб.

Таким чином, якщо ОК, згідно із переліком видів діяльності, зазначених у Статуті (наприклад, водопостачання та водовідведення), надає своїм членам ці послуги і стягує за це плату, то цей дохід може вважатися доходом від основної діяльності.

Такими видами діяльності можуть бути:

- водопостачання та водовідведення;
- ремонтні послуги;
- транспортні послуги тощо.

ОК, згідно із законом про кооперацію (ст.2) може надавати послуги особам, які не є членами Кооперативу, але у розмірі, що не перевищує 20% загального обороту Кооперативу.

• **Членські, вступні внески, безоплатно передане майно**

Тут в наявності невідповідність двох наведених законів, адже перелік «дозволених» законом про оподаткування прибутку підприємств доходів не містить таких доходів, як членські внески, інші внески, що можуть бути джерелом формування неподільного, резервного та спеціального фондів ОК. Це є реалією, з якими варто рахуватися.

З іншого боку, членські внески можуть вважатися доходом від основної діяльності, адже Кооператив може надавати водопостачання на умовах самозабезпечення. У цьому випадку членські внески бу-

2. Громадська організація (ГО)

дуть відігравати роль джерела покриття витрат Кооперативу, пов'язаних із наданням послуги водопостачання.

Проте цього не можна сказати про безоплатно передане майно, безповоротну фінансову допомогу, гранти або добровільні пожертви. Так, наприклад, згідно із листом ДПА України від 25.05.03 за № 4766/15-1316 для організацій, що належать до групи «г» (тобто тих, що мають код неприбутковості 0011), безоплатно отримані основні засоби вважаються доходом із інших джерел та підлягають оподаткуванню. Тому варто бути обережним, залучаючи до фондів Кооперативу доходи із переліченими вище призначеннями.

- **Дотації або субсидії, отримані з державного або місцевого бюджетів**

Закон дозволяє обслуговуючим кооперативам залучати кошти із бюджетів. Зрозуміло, що для місцевих організацій більш реально претендувати на кошти саме місцевих бюджетів, наприклад, сільських чи селищних. Для цього потрібно, щоби:

- відповідна місцева рада затвердила програму, де плануються відповідні заходи та кошти на їх виконання;
- у переліку виконавців заходів з виконання затвердженої радою програми має значитися відповідний обслуговуючий Кооператив. Рішення про визначення виконавця заходів може бути прийнято і окремо, пізніше, наприклад, коли підбір виконавця відбувається на конкурсній основі або на момент затвердження програми ще невідомо точно, яка саме організація буде виконувати відповідні заходи в рамках програми.
- **Кошти у межах благодійної, у тому числі гуманітарної допомоги чи технічної допомоги**

Отримання коштів із таких джерел є цілком можливим. Наприклад, у такій формі можуть надходити кошти міжнародних донорських організацій, якщо це не суперечить внутрішнім правилам донорської організації. Головне — пересвідчитися, що донорські кошти надходять відповідно до умов міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Фонди ОК. Виходячи із джерел формування, на особливу увагу заслуговує питання про створення в ОК *Пайового* та *Спеціального* фондів.

Пайовий фонд. Розглянемо питання паїв та пайового фонду стосовно до ОК. Дійсно, законом передбачена можливість внесення в Кооператив паїв та формування за рахунок них пайового фонду.

Але необхідно брати до уваги *поворотний характер паю*, тобто, за загальним правилом, на умовах, визначених Статутом, член Кооперативу має право на *повернення суми (сум) внесених паїв*.

З іншого боку, ОК є неприбутковою організацією, для якої діє загальне податкове правило (п.7.11.8. Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств»):

«Доходи або майно неприбуткових організацій <...> не підлягають розподілу між їх засновниками, учасниками або членами та не можуть використовуватися для вигоди будь-якого окремого засновника, учасника або члена такої неприбуткової організації, її посадових осіб (крім оплати їх праці та відрахувань на соціальні заходи)».

Це означає, що кошти та майно можуть вноситися членами ОК тільки на безповоротній основі, що автоматично виключає можливість включення паїв до джерел формування коштів та майна ОК. Для уникнення непорозумінь у діяльності ОК рекомендуємо не враховувати паї при визначенні джерел формування коштів ОК та, *відповідно, не створювати пайовий фонд*. Відмова від паїв та пайового фонду, у свою чергу, унеможливорює асоційоване членство в ОК, оскільки асоційоване членство можливе за умови визнання Статуту та внесення паю. Оскільки паїв в ОК немає, то і асоційоване членство також неможливе. ОК буде складатися із простих членів.

Спеціальний фонд. Створення спеціального фонду в ОК також має свої обмеження, виходячи із переліку джерел його формування — цільові внески. Невідомо, як податківці потім трактуватимуть характер цих внесків, що може призвести до оподаткування цих доходів. Тому *від створення спеціального фонду в ОК також варто відмовитися*.

Характер формування та використання інших фондів Кооперативу (неподільний, резервний) цілком дозволяє їх створювати в ОК. Так само це стосується й інших видів внесків: вступний, членський, які за характером є безповоротними, тож можуть використовуватися в ОК як джерело формування коштів та майна ОК.

Можливості створення майнових фондів у кооперативах залежно від їх видів:

Вид Кооперативу	Пайовий фонд	Неподільний фонд	Резервний фонд	Спеціальний фонд
Виробничий	ТАК	ТАК	ТАК	ТАК

2. Громадська організація (ГО)

Споживчий	НІ	ТАК	ТАК	НІ
Обслуговуючий	НІ	ТАК	ТАК	НІ

Крім того, привертає увагу ще одна особливість неприбуткового статусу організацій із кодом неприбутковості 0011.

Згідно із Законом про оподаткування прибутку підприємств (ст. 7.11.9), у разі, коли доходи неприбуткових організацій з кодом 0011, отримані протягом звітного (податкового) року, на кінець першого кварталу наступного за звітним року перевищують 25 відсотків від загальних валових доходів, отриманих протягом такого звітного (податкового) року, така неприбуткова організація зобов'язана сплатити податок з нерозподіленої суми прибутку за ставкою 25 % до суми такого перевищення. Внесення до бюджету зазначеного податку здійснюється за результатами першого кварталу наступного за звітним року у строки, встановлені для інших платників податку.

Це означає, що можливості Кооперативу накопичувати кошти є певною мірою обмеженими. З іншого боку, це означає, що Кооператив має ставитися до формування майнових фондів (неподільного, резервного) дуже обережно, щоб уникнути ситуації із перебільшенням визначеного ліміту. Зрештою, якщо ліміт і буде перевищено, то Кооператив буде змушений сплатити податок із суми перевищення, що, у принципі, не має призвести до втрати самого неприбуткового статусу.

Вибір організаційно-правової форми ОБГ, на нашу думку, доцільно здійснювати, виходячи також із майбутнього варіанта утримання та обслуговування системи водопостачання / надання послуг споживачам.

Про можливі варіанти утримання та обслуговування системи водопостачання — у наступному розділі.

Розділ 5. СОЦІАЛЬНА МОБІЛІЗАЦІЯ — ШЛЯХ ДО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ*

Велика кількість проблем, пов'язаних із якістю життя населення, до цього часу не розв'язана і вимагає пошуку *принципово нових підходів* до їх розв'язання. Серед них найбільш актуальними є соціально-економічні проблеми. У сільській місцевості ці проблеми відчуваються дуже гостро, що проявляється в розпаді традиційного укладу ведення господарства, виникненні та масовому поширенні соціальної апатії, споживацьких установок, недовіри органам державного управління та місцевого самоврядування, загальному зниженні соціальної та економічної активності населення.

Поряд із виконанням конкретних заходів та програм, спрямованих на покращання умов життя мешканців громад, необхідними умовами подолання проблем є запровадження нових моделей соціальної поведінки та діяльності сільського населення, зміна його ціннісних орієнтацій та установок. Ці зміни, в першу чергу, мають бути спрямовані на підвищення власної соціальної активності груп та індивідів, їх орієнтацію на самостійне розв'язання тих проблем регіонів та громад, які не входять у пряму компетенцію держави. Необхідна і підтримка місцевих проектів та ініціатив, спрямованих на розв'язання проблем громад. Тільки при такому двосторонньому підході можна подолати широко поширені серед сільського населення споживацькі установки і необґрунтовані соціальні очікування та знизити загальний рівень соціально-економічного та соціально-психологічного напруження в сільській місцевості.

Основою даного підходу, який отримав назву «*соціальна мобілізація*», є ідея створення громадських об'єднань, орієнтованих на самоуправління при вирішенні життєво важливих для членів громади задач. Громада є однією з базових складових сільського способу життя, де традиційно існують механізми колективного розв'язання проблем та регуляції поведінки.

Соціальна мобілізація (СМ) здійснюється як добровільна участь сільських жителів у громадських об'єднаннях (органах самоорганізації населення, громадських організаціях, неприбуткових кооперативах) для реалізації місцевих ініціатив та проектів. Проте без зовнішньої допомоги процес СМ сам по собі початися не може. При активній підтримці ініціатив населення з боку місцевих органів вико-

* У розділі використано матеріали семінару-тренінгу «Комунікативні механізми у процесі соціальної мобілізації» (DESPRO, 2009. Тренер-експерт О.Акушевич)

навчої влади та місцевого самоврядування, нерідко — за участі зацікавлених міжнародних недержавних організацій можна сприяти цьому процесу і прийти до сталого розвитку сільських регіонів.

Міжнародний досвід реалізації програм із СМ у різних країнах, як розвинутих, так і таких, що розвиваються, довів, що для сільських громад створення функціональних суспільно-економічних об'єднань є найбільш ефективним механізмом подолання соціальної апатії, бідності, наслідків жорсткого централізованого управління та переходу до соціальної мобілізації та сталого соціально-економічного розвитку.

Основна мета СМ — підвищення соціальної активності та соціальної відповідальності населення в сільських регіонах шляхом організації людей у громадські об'єднання для розв'язання місцевих проблем та забезпечення сталого розвитку.

Додаткова мета СМ — сприяння процесам демократизації шляхом впровадження децентралізованих методів місцевого самоврядування.

Принципи і задачі СМ

Підтримка місцевих ініціатив. СМ має сприяти виявленню та укріпленню ініціатив місцевого населення депресивних регіонів, а не розв'язувати проблеми за нього.

Виявлення проблем. СМ має сприяти виявленню реальних місцевих (групових та регіональних) проблем та інтересів людей, а не нав'язувати їм своє бачення.

Територіальна громада. СМ має сприяти формуванню навичок самоорганізації та самоуправління при розв'язанні проблем, а не орієнтувати на очікування адміністративних рішень.

Децентралізація. СМ має сприяти встановленню діалогу між громадськими організаціями та місцевими органами влади, ефективному розподілу повноважень, функцій та відповідальності, а не протистоянню населення та влади.

Сталий розвиток. СМ повинна допомагати в реалізації тих проєктів, що більшою мірою спрямовані на створення та укріплення соціально-економічної інфраструктури життя населених пунктів, а не на задоволення поточних матеріальних потреб окремих людей.

Місцеві громади через СМ отримують:

Децентралізація в дії: посилення спроможності громад у наданні послуг

- Розв'язання конкретних проблем, що мають пріоритетне значення для громад та регіонів;
- Відродження та розвиток соціальної інфраструктури;
- Підвищення рівня життя та економічної активності;
- Досвід та навички самоорганізації й самоуправління як основу громадського способу розв'язання проблем.

Органи місцевого самоврядування при реалізації програм із використанням СМ отримують:

- Модернізацію і будівництво нових об'єктів соціально-економічної інфраструктури, необхідних для повноцінного життєзабезпечення сільських регіонів без суттєвих додаткових капіталовкладень;
- Вдосконалення механізму планування з врахуванням інтересів населення та місцевих пріоритетів;
- Встановлення сталого партнерства, діалогу з населенням та конструктивного підходу до розв'язання конфліктів та суперечностей;
- Систематизовану інформацію про соціальну та економічну ситуацію в регіоні.

Органи державного управління при реалізації заходів із СМ у громадах отримують:

- Зниження соціально-економічної напруги на територіях, особливо сільських;
- Зменшення соціальної та психологічної залежності людей від пільг, дотацій та інших форм соціального патронажу;
- Розвиток демократизації та місцевого самоврядування.

У таблиці 2 подано процес соціально-мобілізаційної роботи у громаді крізь призму найбільш типових видів перешкод, визначено можливі причини таких перешкод, а також запропоновано шляхи їх подолання у соціальній мобілізації.

Соціальна мобілізація місцевих громад (СМ)
Способи реалізації

Таблиця 2

№	Можливі перешкоди соціальної мобілізації	Можливі причини перешкод	Можливі шляхи розв'язання
1	<p>Створення, формування організації на базі громади (ОБГ) займає багато часу.</p> <p>Важко зібрати населення.</p>	<p>Населення не розуміє сутності СМ.</p> <p>Заважають давно існуючі конфлікти між різними соціальними групами й недовіра в селі.</p> <p>Нестача працездатних і кваліфікованих кадрів у селі</p> <p>Безперспективність населеного пункту (відсутність молоді, роботи, транспортних сполучень і т.ін.)</p> <p>Невизначеність часу і місця зборів, форми оповіщення.</p> <p>Наявність опонентів і супротивників.</p> <p>Невміння подати інформацію, відсутність досвіду.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Необхідна планомірна індивідуальна робота, бажаний візит активістів в успішно діючі ОБГ, що мають реальні результати. • Необхідно знати причини конфліктів і недовіри, знайти можливі шляхи розв'язання цих проблем. • Кожен учасник процесу соціальної мобілізації, включаючи лідерів, представників влади й сільських жителів, повинен бачити особисту мотивацію до результату процесу. • Ретельно спланувати всі дії, призначити відповідальних за кожним пунктом плану. • Визначити час, місце й порядок проведення зборів, відповідно до побажань учасників. • Визначити способи й місця подачі інформації, проінформувати про місце, час, мету й завдання.

№	Можливі перешкоди соціальної мобілізації	Можливі причини перешкод	Можливі шляхи розв'язання
		<p>Масовий виїзд населення на заробітки. Неактуальність проблеми.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Проаналізувати й передбачити можливі дії су-противників і опонентів, проводити контраходи. • Підготувати виступаючих, дібрати ймовірних членів активу.
2	<p>Багато жителів села не приєднуються до ОБГ або згодом виходять із неї.</p>	<p>Існує категорія так званих «спостерігачів» і категорія «недорозичливіців». Якщо хтось «виходить» — на те є вагомі причини.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Необхідно запрошувати жителів на збори, вести індивідуальну роботу, показувати реальні результати, переконувати в особистій вигоді участі в діяльності ОБГ. • З'ясувати причини негативного ставлення до діяльності ОБГ, використовувати вплив на діяльність ОБГ авторитетних людей.
3	<p>Активність участі членів ОБГ у зборах постійно спадає.</p>	<p>Неактуальність визначених проблем. Неправильно обраний час і місце проведення зборів. Невміння активу проводити збори.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Актив повинен виробити механізм розв'язання проблем. • Час і місце проведення зборів за можливості повинні бути погоджені з кожним членом ОБГ. • Необхідний спеціальний блок навчання голів ОБГ умінню вести збори.

№	Можливі перешкоди соціальної мобілізації	Можливі причини перешкод	Можливі шляхи розв'язання
4	<p>На зустрічах виступають лише «перші» особи й, відповідно, впливають на прийняте рішення.</p>	<p>Вироблений роками стереотип «моя хата скраю» — ви робіть, а я проголосую.</p> <p>Бажання лідерів «показати себе», виправдати довіру.</p> <p>Відверте або завуальоване бажання прийняти певне, заготовлене заздалегідь рішення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Необхідний ряд цілеспрямованих тренінгів на місцях із залученням до участі в них усіх верств населення. • Довести на прикладах, що голос кожного члена ОБГ почутий і врахований при прийнятті рішень. • Прийняття рішень не шляхом голосування, а консенсусом. • Прозорість, інформування — кожний член ОБГ повинен знати все, що робиться в організації, чим займається актив.
5	<p>Незнання щодо розробки й затвердження проектно-кошторисної документації, пошуку підрядника (у разі виконання будівельних робіт).</p>	<p>Відсутні чіткі знання з ведення документації.</p> <p>Відсутність фахівців.</p> <p>Обмеження у фінансах.</p> <p>Незнання основ законодавства. Бюрократія.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Необхідні спеціальні навчання. • Необхідно вивчити нормативну базу. Залучити фахівців місцевих органів влади. Використати досвід інших ОБГ. • Використати особисті контакти й «потрібних» людей. • Бажано знаходити одного підрядника, здатного забезпечити весь перелік послуг. • Необхідне спільне планування із місцевою

№	Можливі перешкоди соціальної мобілізації	Можливі причини перешкод	Можливі шляхи розв'язання
6	Важко зареєструвати ОБГ.	Страх перед відповідальністю й незнання законів. Бюрократія.	<p>владою (сіпська рада, районна державна адміністрація).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вивчити нормативну базу. • Залучити фахівців. • Використати особисті контакти й «потрібних» людей.
7	Важко знайти партнерів.	Відсутність особистої зацікавленості кожного. Відсутність бази даних про партнерів. Невміння контактувати. Особиста ворожість.	<ul style="list-style-type: none"> • Знайти можливості показати й переконливо обґрунтувати особисту вигоду кожного учасника процесу. • Створити базу даних про потенційних партнерів, використовуючи знання й досвід жителів усього регіону. • Навчитися шукати й знаходити компроміси. • У міру можливості максимально використати місцеві умови й фактори особистого знайомства.
8	Відсутність інформації або її надлишки.	Відсутність спеціальної літератури й допомоги. Відсутність розмножувальної техніки.	<ul style="list-style-type: none"> • Вивчити всі можливості подачі інформації. • Використати технічні можливості органів влади, спонсорів і майбутніх партнерів.

№	Можливі перешкоди соціальної мобілізації	Можливі причини перешкод	Можливі шляхи розв'язання
9	Відсутність кваліфікованих фахівців.	Відсутність стратегічного плану розвитку регіону. Відсутність навчачь фахівців. Відсутність нормального заробітку.	<ul style="list-style-type: none"> Взяти участь у створенні спільного з місцевою радою й РДА плану стратегічного розвитку регіону (території). Активізувати навчання перспективних фахівців із числа місцевих жителів.
10	Відсутність трудових ресурсів.	Віковий склад жителів. Відсутність зацікавленості. Низький рівень зарплат, безробіття.	<ul style="list-style-type: none"> Всіляко доводити й переконувати населення в перспективності подальшого розвитку територіальної громади. Зацікавлювати кожного учасника майбутніми особистими вигодами й перспективами. Використати перспективні можливості передачі нинішніх досягнень дітям і онукам.
11	Сложивацьке ставлення.	Лінь. Жадібність. Хитрість. Байдужість. Вплив пострадянського минулого («нам зобов'язані все зробити»).	<ul style="list-style-type: none"> Підготувати, обговорити й прийняти на загальних зборах Статут ОБГ із урахуванням усіх аспектів діяльності організації. Вжити всіляких заходів до роз'яснення й переконання в необхідності участі в проекті. Залучити як мінімум 80% учасників проекту до спільної діяльності.

№	Можливі перешкоди соціальної мобілізації	Можливі причини перешкод	Можливі шляхи розв'язання
12	Відсутність взаємодії з органами влади.	<p>Відсутність особистої зацікавленості.</p> <p>Недовіра, незрозуміння процесу, цілей, завдань, концепції.</p> <p>Відсутність бюджетних коштів.</p> <p>Бюрократія.</p> <p>Особистісні якості.</p> <p>Амбіційність.</p> <p>Політизація (партійна приналежність).</p> <p>Некомпетентність.</p> <p>Відсутність індивідуального підходу.</p>	<p>Залучення до участі в тренінгах представників влади різних рівнів, роз'яснювальна робота з використанням наявного позитивного досвіду в інших регіонах; уміння показати всі плюси й мінуси.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Навчальні семінари, залучення досвідчених фахівців з інших регіонів, партнерських організацій. • Залучення до співробітництва всіх зацікавлених сторін — представників органів місцевої й районної влади, бізнесу, громадськості й ін.

№	Можливі перешкоди соціальної мобілізації	Можливі причини перешкод	Можливі шляхи розв'язання
13	Відсутність фінансів.	Недостатня робота з пошуку донорів. Відсутність бюджетного фінансування. Низькі рівні життя населення. Недостатня робота з населенням.	<ul style="list-style-type: none"> ● Залучити всіх членів ОБГ до пошуку фінансових ресурсів. ● Задіяти відомих і можливих вихідців з регіону. ● Використати родинні й дружні зв'язки. ● Пошук альтернативних шляхів розв'язання питань фінансування. ● Проводити постійну роз'яснювальну роботу з населенням.
14	Відсутність лідерів і команди.	Відсутність мотивації. Відсутність однодумців. Слабкі лідери. Відсутність бажань. Відсутність навчань лідерству. «Коротка лава запасних».	<ul style="list-style-type: none"> ● Лідери є в будь-якому співтоваристві, важливо зробити правильний вибір. ● Використання досвіду інших ОБГ. ● Забезпечити всіляке навчання лідера й членів активу. ● Постійно займатися підготовкою, навчанням і становленням команди однодумців.
15	Уже існуючий лідер громади — супротивник нових починань.	Образа, заздрість (не прислухалися до думки). Амбіційність.	<ul style="list-style-type: none"> ● Спробувати залучити на свій бік, задовольнити вимоги, бажання. ● Перекопати в помилковості поглядів.

№	Можливі перешкоди соціальної мобілізації	Можливі причини перешкод	Можливі шляхи розв'язання
16	Недовіра населення, розчарування в процесі СМ.	<p>Страх перед відповідальністю. Невміння знаходити компроміс.</p> <p>Відсутність уміння подати інформацію або неповна інформація. Дезінформація. Відсутність гласності. Підозрливість.</p> <p>Тривала відсутність очікуваного позитивного результату. Відсутність прикладу, як позитивного, так і негативного. Негативний досвід (результат). Некомпетентність лідера й команди, відсутність авторитету. Порушення звичного способу життя.</p> <p>Різне подорожчання проекту. Пасивність представників органів влади.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● За можливості переобрати, замінити лідера. ● Вплинути на оточення або через оточення. ● Використати будь-які засоби й прийоми передачі інформації. ● Використати досвід інших, у тому числі й негативний у своїх цілях. ● Індивідуальний підхід до кожного учасника процесу. ● Тісний контакт представників органів влади й населення. ● Публічність. ● Вірогідність представленої інформації. ● Лідер — авторитет для всіх жителів регіону. ● Цілеспрямована PR компанія. ● Забезпечити серйозний кадровий добір команди, активу й лідерів (з урахуванням резерву). ● Знайти переконливого гаранта для майбутнього проекту (місцева влада, солідний спонсор і т.ін.)

№	Можливі перешкоди соціальної мобілізації	Можливі причини перешкод	Можливі шляхи розв'язання
		<p>Непередбачена зміна пріоритетів.</p> <p>Острах втратити свої гроші.</p> <p>Відсутність гарантій. Розчарування.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечити пошук і різнобічний аналіз позитивного й негативного прикладів. • Абсолютна гласність. Моніторинг дій. Кожен член ОБГ зобов'язаний знати всі дії лідера й активу.
17	<p>Упевненість, що хтось обов'язково розв'яже проблеми за нас.</p>	<p>Небажання брати участь, докласти особистих зусиль.</p> <p>Пострадянський спосіб життя.</p> <p>Лінощі.</p> <p>Упевненість у тому, що влада однаково все вирішить сама, вона зобов'язана це зробити.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Проведення ряду публічних заходів з використанням статистичних даних і представників відділів органів обласної, районної й місцевої влади. • Використати наочні приклади із прилеглих територій. • Цілеспрямована робота з підростаючим поколінням: «Допоможи собі сам!».
18	<p>Матеріальне становище населення.</p>	<p>Безробіття.</p> <p>Острах обману.</p> <p>Хитрощі.</p> <p>Наявність працюючих у найближчому місті</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розумна диференціація внеску кожного члена громади. • Широкий пошук фінансів. • Переконливі гарантії. • Переконливий гарант.

№	Можливі перешкоди соціальної мобілізації	Можливі причини перешкод	Можливі шляхи розв'язання
19	Близькість великого населеного пункту (міста).	Негативний вплив на підрастаюче покоління. Відтік робочої сили. Більші доходи. Відносна можливість вирішувати проблеми самостійно.	<ul style="list-style-type: none"> ● Максимально використати близькість міста у своїх цілях. ● Знайти позитивне в кожному негативному моменті. ● Зробити ставку на перспективність розвитку села.
20	Почуття власності (одиноосібники).	Туга за особистим господарством. Менталітет сільського жителя. Бажання й можливості самому облаштувати свій побут. Бажання бути незалежним.	<ul style="list-style-type: none"> ● Всебічно підтримувати здорове бажання бути незалежним. ● Зацікавити, переконати й підтвердити власність на отримані спільні результати.
21	Негативний приклад.	Острах втратити вкладене (праця, гроші). «А у НИХ не вийшло!».	<ul style="list-style-type: none"> ● Використати більш вагомий позитивний приклад. ● Проаналізувати помилки й зробити правильні висновки. ● Всіляко визначити й максимально знизити ризики. ● Переконливі гарантії і гарантії.

№	Можливі перешкоди соціальної мобілізації	Можливі причини перешкод	Можливі шляхи розв'язання
22	Очікування.	Обережність. Наявність певного досвіду. Наявність додаткових негативних факторів (підбурювачі). Відсутність спеціальної інформації. Відсутність певних стимулів. Очікування появи хоча б першого позитивного результату.	<ul style="list-style-type: none"> ● Планомірна робота на випередження й виправлення помилок. ● Індивідуальний підхід. ● Забезпечення спеціальною інформацією. ● Стимулювання учасників процесу СМ. ● Пропаганда позитивного досвіду.
23	Відсутність досвіду спільного розв'язання проблем. Відсутність спеціальних знань	Фактор новизни (ще ніхто так не робив). Відсутність інформації. Відсутність фахівців і джерел спеціальних знань. Відсутність або формально створена функціональна група.	<ul style="list-style-type: none"> ● Отримання різномірного досвіду всіма доступними: способами навчальні семінари, ознайомлювальні поїздки, обмін досвідом і т.ін. ● Створення ОБГ й функціональних груп не на папері, а дійсно із включенням фахівців і взагалі людей, які бажають і здатні цим займатися.
24	Відсутність умов на місцях.	Неузгодженість дій ОБГ і органів влади. Не дозволяють технічні умови. Певні труднощі із власниками необхідних ділянок.	<ul style="list-style-type: none"> ● Тільки використання індивідуального підходу на місцях з всіма учасниками процесу.

Розділ 6. ВИБІР МЕХАНІЗМУ УТРИМАННЯ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ СИСТЕМИ ВОДОПОСТАЧАННЯ[†]

Оскільки проекти громади пов'язані зі створенням децентралізованої моделі водопостачання на рівні села або селища, то зрозуміло, що результатом проекту має стати впроваджена (або покращена, вдосконалена) *система надання послуг із водопостачання споживачам*, а не тільки і не стільки покращання технічного стану комунікацій — монтаж труб, встановлення обладнання і таке інше.

Отже, ми говоримо про послугу із водопостачання. Саме поняття «послуга» складається із трьох обов'язкових компонентів:

- надавач послуги;
- споживач послуги;
- система взаємовідносин між ними.

Може виникнути запитання: які надавачі та споживачі, які відносини між ними? Адже наша організація реалізувала проект: збудувала чи покращила мережу водопостачання, значить — нам самим далі все це утримувати та обслуговувати... Начебто, усе правильно. Дійсно, організація реалізувала проект: мобілізувала трудові, фінансові ресурси своїх членів, залучила кошти донора, виступала замовником робіт та послуг і таке інше.

Відповідь на це запитання в кінцевому підсумку зведеться до двох запитань:

1. Хто є *власником* комунікацій? Тільки *власник* має право володіння, користування та розпорядження належним йому майном.
2. Які права має власник щодо *використання* цього майна згідно з його цільовим призначенням?

Отже, *власність*.

Державна та комунальна власність

Станом на 2008 рік більшість систем водопостачання в містах, селищах і селах належить до комунальної власності відповідних тери-

[†] У розділі використано матеріали семінару «Утримання та обслуговування систем водопостачання сільських громад у рамках децентралізованих моделей» (DESPRO, ВБО «Інститут місцевого розвитку», 2008. Тренери-експерти: Н.Лисенко, О.Нич, Д.Левицький).

Розділ 6. ВИБІР МЕХАНІЗМУ УТРИМАННЯ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ СИСТЕМИ ВОДОПОСТАЧАННЯ

торіальних громад. Зазначені системи не підлягають приватизації відповідно до п.«г» ч.2 ст.5 Закону України «Про приватизацію державного майна» та ч.3 ст.14 Закону України «Про питну воду та питне водопостачання».

Приватизації не підлягають:

Норма закону

«...об'єкти інженерної інфраструктури та благоустрою міст, включаючи мережі, споруди, устаткування, які пов'язані з постачанням споживачам води, газу, тепла, а також відведенням і очищенням стічних вод».

п.«г» ч.2 ст.5 Закону України «Про приватизацію державного майна»

«...мережі, споруди, устаткування централізованого питного водопостачання населених пунктів як особливо важливі об'єкти життєзабезпечення».

ч.3 ст.14 Закону України «Про питну воду та питне водопостачання»

Заборона приватизації фактично означає, що об'єкти та мережі водопостачання, що перебувають у державній або комунальній власності:

Дозволяється:

Забороняється:

- передавати в оренду, концесію, управління;
- передавати на праві господарського відання в статутний фонд комунальних унітарних підприємств передавати на праві оперативного управління (для непідприємницької діяльності).

- продавати / передавати у власність безоплатно;
- вносити в статутний фонд господарських товариств, приватних підприємств.

ВАЖЛИВО! Заборона приватизації стосується вже *існуючих* (у т.ч. реконструйованих) систем, що перебувають в державній чи комунальній власності. Тобто, у випадках, коли ОБГ реалізує проект, де передбачається здійснити ремонт, реконструкцію, переоснащення тощо існуючих мереж чи об'єктів, що перебувають у комунальній власності, навіть за умови внесення власних коштів громадян чи то коштів гранту, усі результати покращання комунікацій будуть належати територіальній громаді.

Право приватної власності

Законодавство не забороняє створювати *нові* системи, які можуть бути як у державній чи комунальній, так і в приватній власності.

Тож, чи може ОБГ набути право власності на новозбудовану систему водопостачання? Так, може. Підставою для цього є норма Цивільного кодексу України (ч.1 ст.331):

«Право власності на нову річ, яка виготовлена (створена) особою, набувається нею, якщо інше не встановлено договором або законом». У той же час, є обмеження стосовно майна, створеного на виконання умов договору концесії (ч.1 ст.20 Закону України «Про концесії») — таке майно є об'єктом права державної чи комунальної власності.

Таким чином, єдиним варіантом наступного закріплення права власності за ОБГ-виконавцем проекту є створення (побудова) *нової* системи водопостачання чи об'єктів.

Щодо майна, що перебуває у приватній власності:

Дозволяється:

- продавати / передавати у власність безоплатно;
- передавати в оренду, концесію, управління;
- вносити в статутний фонд господарських товариств, приватних підприємств.

Забороняється:

- передавати на праві господарського відання в статутний фонд комунальних унітарних підприємств;
- передавати на праві оперативного управління (для непідприємницької діяльності).

Ті види ОБГ, які розглядаються тут, мають такі права щодо власності на системи водопостачання:

ОСН	Не може мати у власності. Навіть, якщо ОСН реалізував проект, право власності у будь-якому випадку буде належати територіальній громаді усього населеного пункту.
Громадська організація	Може мати у власності
Обслуговуючий кооператив	Може мати у власності

Розділ 6. ВИБІР МЕХАНІЗМУ УТРИМАННЯ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ СИСТЕМИ ВОДОПОСТАЧАННЯ

Тепер розглянемо питання з точки зору *використання системи водопостачання згідно з її цільовим призначенням*.

Визначення організаційно-правової форми надавача послуги залежить від того, яким чином планується здійснювати водопостачання (ч.3 ст.16 ЗУ «Про питну воду та питне водопостачання»):

- послуга стороннього суб'єкта;
- платна (підприємництво);
- безоплатна (благодійництво);
- власними силами («самозабезпечення»).

Надання послуги із водопостачання (що фактично називається «централізованим питним водопостачанням») є господарською діяльністю. Це впливає із ч.18 ст.1 ЗУ «Про питну воду та питне водопостачання»: *«...централізоване питне водопостачання — господарська діяльність із забезпечення споживачів питною водою за допомогою комплексу об'єктів, споруд, розподільних водопровідних мереж, пов'язаних єдиним технологічним процесом виробництва та транспортування питної води»*.

Які ж організації, серед можливих власників системи водопостачання, можуть самостійно вести господарську діяльність із надання централізованого питного водопостачання?

Територіальні громади здійснюють цивільні права через органи місцевого самоврядування — ради (ст.172 ЦКУ, ст. 16 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Органи місцевого самоврядування самостійно не можуть обслуговувати системи водопостачання та надавати послуги в силу статей 43 і 52 Господарського кодексу України.

Безпосереднє використання радами систем водопостачання для надання послуг неможливе, тому ця функція делегується іншим суб'єктам на різних підставах.

Органи самоорганізації населення обмежені у веденні господарської діяльності за ст. 3 ЗУ «Про органи самоорганізації населення»

Громадські організації не можуть самостійно вести господарську діяльність (лише через створення госпрозрахункових установ, організацій або ж підприємств), за ч.1 ст.24 Закону України «Про об'єднання громадян».

Обслуговуючі кооперативи є єдиним із цього переліку видом організації, яка може у собі суміщати власника та надавача послуги. Адже предметом діяльності ОК є господарська діяльність.

Водночас, існує точка зору, що у випадку обслуговуючого кооперативу, діяльність з виробництва та надання послуг водопостачання буде розцінена як діяльність самозабезпечення членів Кооперативу послугами водопостачання (ч.3 ст.16 ЗУ "Про питну воду та питне водопостачання"), а здійснення плати за послуги водопостачання буде здійснюватися не за тарифами, а у вигляді членських внесків. Але це питання ще до кінця не опрацьоване і потребує додаткового вивчення.

Якщо підсумувати усі можливі варіанти володіння, а також утримання та обслуговування, це має такий вигляд:

Власник	Обслуговує	Підстава
Територіальна громада	Комунальне підприємство	Господарське відання Оперативне управління
	Приватна особа (ТОВ, ФОП)	Оренда Концесія Управління майном
	Обслуговуючий Кооператив	Оренда
Громадська організація	Підприємство на праві власності громадської організації (унітарне)	Господарське відання Оперативне управління
	Приватна особа — СПД (ТОВ, ФОП)	Оренда Концесія Управління майном
	Обслуговуючий Кооператив	Оренда
Обслуговуючий кооператив	Обслуговуючий Кооператив	Власність

Розділ 6. ВИБІР МЕХАНІЗМУ УТРИМАННЯ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ СИСТЕМИ ВОДОПОСТАЧАННЯ

Наведемо загальні характеристики окремих організаційно-правових форм (ОПФ) надавачів послуг:

- комунальне підприємство;
- господарське товариство;
- приватне підприємство;
- фізична особа-підприємець;
- обслуговуючий кооператив.

Характеристика окремих організаційно-правових форм надавачів послуг (операторів систем водопостачання) наведена у таблиці 3.

Законодавством передбачено такі підстави використання майна:

- на підставі права власності;
- на підставі права господарського відання;
- на підставі права оперативного управління;
- на підставі договору оренди;
- на підставі договору концесії (в межах даного посібника не розглядається);
- на підставі договору управління майном.

Юридична характеристика окремих підстав використання систем оператором систем водопостачання наведена у таблиці 4.

**Характеристика організаційно-правових форм надавачів послуг
(операторів систем водопостачання)**

Таблиця 3

Форма	Юридична особа	Засновники	Призначення керівника	Дотації, компенсації з бюджету	Залучення кредитних коштів	Тариф на послугу	Система оподаткування	Правові підстави створення
Комунальне підприємство	Є юридичною особою	Не є членською організацією	Призначає ОМС (рада, сільський голова)	Може отримувати дотації та компенсації	Може залучати	Встановлює виконком місцевої ради	Загальна	Ст.78 ГКУ
Господарське товариство (наприклад ТОВ)	Є юридичною особою	Можлива значна кількість учасників (у т.ч. ОМС, мешканці, існуючі підприємства, інші особи)	Призначають / обирають загальні збори учасників	Не може одержувати дотацій чи компенсацій	Може залучати	Погоджує виконком місцевої ради	Загальна або спрощена	Гл. 8 ЦКУ, гл. 9 ГКУ, ЗУ «Про господарства»
Приватне підприємство	Є юридичною особою	Можливі кілька засновників (фізичних осіб) або один засновник (фізична чи юридична особа)	Призначають / обирають засновники	Не може одержувати дотацій чи компенсацій	Може залучати	Погоджує виконком місцевої ради	Загальна або спрощена	Ст. 113 ГКУ

ФОР	Юридична особа	Засновники	Призначення керівника	Дотації, компенсації з бюджету	Залучення кредитних коштів	Тариф на послугу	Система оподаткування	Правові підстави створення
Фізична особа-підприємець	Не є юридичною особою	Єдиним "засновником" є одна фізична особа, яка і здійснює підприємницьку діяльність	Управління діяльністю підприємця здійснює самостійно	Не може одержувати дотацій чи компенсацій	Може залучати	Логоджує виконком місцевої ради	Загальна або спрощена	Ст. 128 ГКУ, гл. 5 ЦКУ
Обслуговуючий Кооператив	Є юридичною особою	Можлива значна кількість членів (фізичних та юридичних осіб)	Призначають / обирають загальні збори	Не може одержувати дотацій чи компенсацій	Може залучати	Може стягуватися у вигляді членських внесків, розмір яких встановлює Кооператив	Загальна (непритворний статус)	Ст. 111 ГКУ, ЗУ "Про кооператив"

Юридична характеристика окремих підстав використання оператором систем водопостачання

Таблиця 3

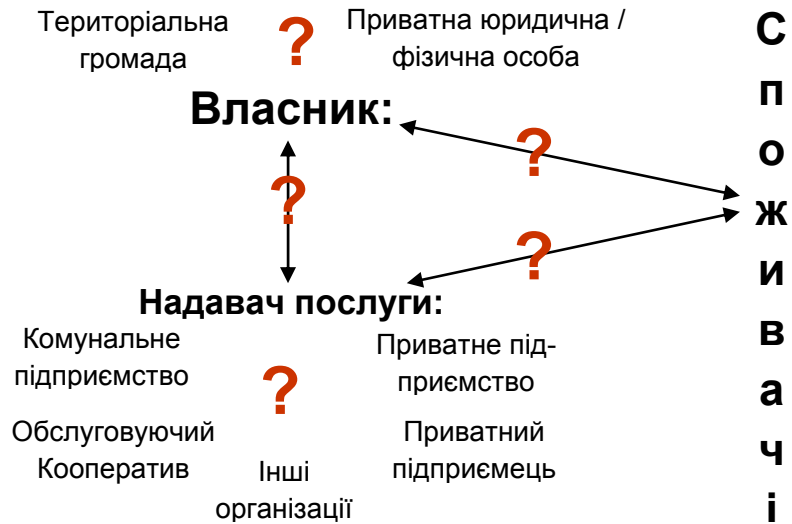
Підстава	Об'єкт права	Перелік прав	Підстава для передачі майна	Плата за користування майном	Власник доходу від використання майна	Власник поліпшень майна	Строк користування	Правові підстави
Власність	Обслуговуючий Кооператив	Володіння, користування, розпорядження своїм майном на власний розсуд	-	-	Власник майна	Власник майна	Безстроково	Ст. 23 Цивільного кодексу України
Господарське відання	Комунальне майно	Володіння і користування (повноцінні) та обмежене право розпорядження	Рішення відповідної місцевої ради, закріплення майна у Статуті	Окремо не стягується. Може бути сплата дивідендів	Комунальне підприємство	Територіальна громада	Як правило, не визначається	Ст. 136 Господарського кодексу України

Підстава	Об'єкт права	Перелік прав	Підстава для передачі майна	Плата за користування майном	Власник доходу від використання майна	Власник поліпшень	Строк користування	Правові підстави
Оперативне управління	Комунальне майно	Обмежене право володіння, користування та розпорядження майном (для некомерційної діяльності)	Рішення відповідної місцевої ради, закріплення майна у Статуті	Окремо не стягується. Може бути сплачено дивідендів	Комунальне підприємство	Територіальна громада	Як правило, не визначається	Ст. 137 Господарського кодексу України
Оренда	І комунальне, і приватне майно	Лише право користування майном	Договір оренди. Підлягає нотаріальному посвідченню і держреєстрації. Для комун. майна — попереднє рішення уповноваженого ОМС*	Стягується орендна плата	Орендар (за деякими винятками)	Орендар (за деякими винятками)	Визначається сторонами в договорі	Гл. 58 ЦКУ, § 5 гл. 30 ГКУ, ЗУ "Про оренду державного та комунального майна"

Підстава	Об'єкт права	Перелік прав	Підстава для передачі майна	Плата за користування майном	Власник доходу від використання майна	Власник полішень	Строк користування	Правові підстави
Управління майном	І комунальне, і приватне майно, але передається лише суб'єктам підприємницької діяльності	Управитель від свого імені реалізує правомочності власника щодо володіння, користування і розпорядження майном в інтересах власника / вигодонабувача	Договір управління майном. Підлягає нотаріальному посвідченню і держреєстрації. Для комун. майна — попереднє рішення уповноваженого ОМС	Управитель не сплачує власнику жодної плати, навпаки — власник сплачує плату за управління телеві	Власник майна / вигодонабувач	Власник майна	Визначається сторонами в договорі (за домовченням — 5 років)	Гл. 70 Цивільного кодексу України

* Для передачі комунального майна в оренду може вимагатися проведення конкурсу.

Таким чином, коло можливих варіантів, що має громада з точки зору встановлення механізму утримання та обслуговування, схематично можна зобразити так:

Який із наведених варіантів обрати?

Вирішувати — громаді.

ДОДАТКИ

ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ВУЛИЧНИЙ КОМІТЕТ ВУЛИЦІ _____ (СЕЛА) __

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Вуличний комітет вулиці _____ є органом самоорганізації населення, що діє у відповідності до Конституції і законів України, зокрема Закону України “Про органи самоорганізації населення”, Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, актів Президента України, Кабінету Міністрів України; центральних та регіональних органів виконавчої влади; а також в разі наявності таких нормативних актів Статуту територіальної громади міста (села); рішеннями міської (сільської) ради та виконкому міської (сільської) ради.
2. Повна назва органу самоорганізації населення — “Вуличний комітет вулиці _____ міста (села) _____”
3. Юридична адреса Вуличного комітету вулиці _____ міста (села) _____ (далі — Вуличний комітет) — індекс _____, місто (село) _____, вул. _____, будинок ____.
4. Вуличний комітет є юридичною особою з дня його державної реєстрації, створюється на невизначений термін, має відокремлене майно, самостійний баланс, відкриває рахунки в установах банків.
5. Вуличний комітет має круглу печатку, штамп.

II. ТЕРИТОРІЯ, В МЕЖАХ ЯКОЇ ДІЄ ВУЛИЧНИЙ КОМІТЕТ

6. Територія, в межах якої діє Вуличний комітет, обмежується вулицею (вулицями): _____ і прибудинковою територією будинків вулиці (вулиць) _____.

(тут дається опис меж території, на якій діє Вуличний комітет)

III. ЗБОРИ МЕШКАНЦІВ ВУЛИЦІ.

7. Вищим органом самоорганізації мешканців вулиці є збори (конференція) представників населення вулиці.
8. До виключної компетенції зборів (конференції) відносяться:

**ДОДАТКИ. ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ВУЛИЧНИЙ КОМІТЕТ ВУЛИЦІ _____ (СЕЛА) __**

- 8.1 Обрання, переобрання та відкликання членів Вуличного комітету;
- 8.2 Затвердження та зміна кількісного складу Вуличного комітету;
- 8.3 Затвердження Положення про Вуличний комітет, внесення змін до нього;
- 8.4 Заслуховування звіту про діяльність Вуличного комітету.
9. Збори (конференція) можуть приймати рішення з всіх питань, віднесених до компетенції Вуличного комітету.
10. Збори (конференція) скликаються:
 - 10.1 Рішенням Вуличного комітету;
 - 10.2 Міським (сільським) головою з власної ініціативи;
 - 10.3 Міським (сільським) головою за вимогою не менше як 10 % мешканців вулиці (вулиць), які постійно проживають на вулиці (вулицях) _____ і досягли виборчого віку;
 - 10.4 Рішенням міської (сільської) ради.
11. Звітно-виборчі збори (конференція) скликаються не пізніше як через шість місяців після чергових виборів депутатів міської (сільської) ради.
12. Рішення зборів (конференції) вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало більше половини учасників, причому на зборах або конференції мають бути присутніми (представленими) не менше половини мешканців вулиці.
13. Вибори, довибори, відкликання членів Вуличного комітету проводяться зборами (конференцією) відповідно до регламенту таємним або відкритим голосуванням.

IV. СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ ВУЛИЧНОГО КОМІТЕТУ

14. Усі питання, віднесені до повноважень Вуличного комітету, вирішуються на його засіданнях.
15. Засідання Вуличного комітету є правомочними, якщо в них бере участь не менше половини складу Вуличного комітету. Прийнятими вважаються рішення, за які проголосувало не менше половини складу Вуличного комітету.
16. На першому після виборів (перевиборів) засіданні Вуличного комітету обирається Голова Вуличного комітету та секретар, який також виконує функції заступника, інші відповідальні особи в разі потреби.
17. Власні повноваження Вуличного комітету:

- 17.1 представляти разом з депутатами інтереси жителів вулиці (вулиць) у міській (сільській) раді та її органах, місцевих органах виконавчої влади;
- 17.2 сприяти дотриманню Конституції та законів України, реалізації актів Президента України та органів виконавчої влади, рішень міської (сільської) ради та її виконавчих органів, розпоряджень міського (сільського) голови, рішень, прийнятих місцевими референдумами;
- 17.3 вносити у встановленому порядку пропозиції до проектів місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку та проекту міського (сільського) бюджету;
- 17.4 організувати на добровільних засадах участь населення у здійсненні заходів щодо охорони навколишнього середовища, проведення робіт з благоустрою, озеленення та утримання в належному стані садиб, дворів, вулиць, площ, парків, кладовищ, братських могил, обладнанні дитячих і спортивних майданчиків, кімнат дитячої творчості, клубів за інтересами тощо; з цією метою можуть створюватися тимчасові або постійні бригади, використовуватися інші форми залучення населення;
- 17.5 організувати на добровільних засадах участь населення у здійсненні заходів щодо охорони пам'яток історії та культури, ліквідації наслідків стихійного лиха, будівництві і ремонті шляхів, тротуарів, комунальних мереж, об'єктів загального користування із дотриманням встановленого законодавством порядку проведення таких робіт;
- 17.6 здійснювати контроль за якістю надаваних громадянам, які проживають у житлових будинках на території мікрорайону, житлово-комунальних послуг;
- 17.7 сприяти збереженню культурної спадщини, традицій народної культури, охороні пам'яток історії та культури;
- 17.8 організувати допомогу громадянам похилого віку, інвалідам, сім'ям загиблих воїнів, партизанів та військовослужбовців, малозабезпеченим та багатодітним сім'ям, а також самотнім громадянам, дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, вносити пропозиції з цих питань до органів місцевого самоврядування;
- 17.9 надавати необхідну допомогу органам пожежного нагляду в здійсненні протипожежних заходів, брати участь у здійсненні громадського контролю за додержанням вимог пожежної безпеки;
- 17.10 сприяти, відповідно до законодавства, правоохоронним органам у забезпеченні ними охорони громадського порядку;
- 17.11 розглядати звернення громадян, вести прийом громадян;

**ДОДАТКИ. ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ВУЛИЧНИЙ КОМІТЕТ ВУЛИЦІ _____ (СЕЛА) __**

- 17.12 сприяти депутатам відповідних місцевих рад в організації їх зустрічей з виборцями, прийому громадян і проведенні іншої роботи у виборчих округах;
- 17.13 інформувати громадян про діяльність Вуличного комітету, організовувати обговорення проектів його рішень з найважливіших питань.
18. Міська (сільська) рада може делегувати Вуличному комітету інші повноваження з передачею необхідних для виконання цих повноважень ресурсів. У таких випадках між Вуличним комітетом і міською (сільською) радою має бути укладений договір в якому повинні бути передбачені повноваження та завдання, терміни їх виконання, обсяг фінансування або матеріальних цінностей, що передаються разом із делегованими повноваженнями, відповідальність сторін за недотримання умов угоди.
19. Голова Вуличного комітету:
- 19.1 скликає засідання Вуличного комітету та головує на них;
- 19.2 формує порядок денний засідань, готує потрібні для проведення засідань матеріали;
- 19.3 представляє Вуличний комітет у відносинах з міською радою, міським головою, виконавчими органами міської (сільської) ради; мешканцями вулиці; іншими фізичними та юридичними особами;
- 19.4 веде прийом громадян;
- 19.5 узагальнює скарги, звернення та пропозиції громадян, передає узагальнені дані на розгляд Вуличного комітету, міської (сільської) ради, міського (сільського) голови;
- 19.6 за результатами обговорень питань на засіданнях Вуличного комітету вносить пропозиції до міської (сільської) ради, її виконкому, міського (сільського) голови;
- 19.7 несе матеріальну відповідальність за збереження майна Вуличного комітету;
- 19.8 є розпорядником коштів Вуличного комітету у випадку відкриття банківського рахунка Комітету.
20. Секретар Комітету мікрорайону виконує функції Голови в разі його відсутності та виконує доручення голови Вуличного комітету.
- V. МАТЕРІАЛЬНА ТА ФІНАНСОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТУ МІКРОРАЙОНУ**
21. Фінансовою основою діяльності Вуличного комітету є:

- кошти відповідного місцевого бюджету, які надаються йому міською (сільською) радою для здійснення наданих Вуличному комітету повноважень;
 - добровільні внески фізичних і юридичних осіб;
 - інші надходження, не заборонені законодавством.
22. Фінансові ресурси, отримані з місцевого бюджету, Вуличний комітет використовує самостійно, на цілі та в межах, визначених відповідною радою.
23. Матеріальною основою діяльності Вуличного комітету може бути майно та приміщення, що передаються Вуличному комітету в оперативне управління міською (сільською) радою. Вуличний комітет для виконання своїх повноважень користується майном згідно з його призначенням.

VI. ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВУЛИЧНОГО КОМІТЕТУ

24. Діяльність Вуличного комітету може бути припинена:
- 24.1 За рішенням суду, якщо ця діяльність порушує законодавство України;
- 24.2 За рішенням зборів (конференції) мешканців вулиці (вулиць), за таке рішення повинні проголосувати не менш як половина зареєстрованих учасників зборів (конференції);
- 24.3 За рішенням міської (сільської) ради, яка дала дозвіл на створення Вуличного комітету — за невиконання рішень міської (сільської) ради, її виконавчого комітету.
25. У разі припинення діяльності Вуличного комітету його майно та фінанси переходять у власність міської (сільської) ради.

Голова

Вуличного комітету

(підпис)

(ініціали, прізвище)

ПРИМІРНИЙ СТАТУТ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

- 1.1. _____ (повна назва організації), скорочена назва — _____ (далі за текстом — Громадська організація) є місцевою неприбутковою організацією, яка створена на засадах добровільності, рівноправності її членів, самоврядування, законності та гласності для задоволення та захисту прав та законних інтересів членів Громадської організації у сфері _____
(стислий опис сфери діяльності організації — витяг із мети діяльності).
- 1.2. Громадська організація утворюється та діє із місцевим статутом. Діяльність Громадської організації поширюється на територію _____ (село, селище, місто, район...).
- 1.3. Громадська організація є вільною у виборі напрямків її діяльності у межах, передбачених цим Статутом. Громадська організація створена і діє відповідно до Конституції України, чинного законодавства України, цього Статуту та внутрішніх документів Громадської організації.
- 1.4. Громадська організація є юридичною особою з дня її державної реєстрації, створюється на невизначений термін, має відокремлене майно, самостійний баланс, відкриває розрахунковий, валютний та інші рахунки в установах банків.
- 1.5. Громадська Організація має круглу печатку, штамп, власну символіку та іншу атрибутику, зразки яких затверджуються Правлінням і реєструються у встановленому законодавством порядку.
- 1.6. Громадська організація несе відповідальність за своїми зобов'язаннями всім майном, яке їй належить та на яке може бути звернено стягнення згідно з чинним законодавством України.
- 1.7. Громадська організація не несе відповідальності за зобов'язаннями своїх членів, а члени не несуть відповідальності за зобов'язаннями Громадської організації.
- 1.8. Місцезнаходження Громадської організації: (повна адреса)

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

- 2.1. **Метою** створення та діяльності Громадської організації є здійснення і захист прав і свобод своїх членів та задоволення соціальних, культурних, творчих, економічних та інших спільних інтересів; _____ (додати інші цілі)
- 2.2. Для реалізації зазначеної мети Громадська організація здійснює такі (але не обмежуючись цими) **завдання*** :

Перелік завдань є унікальним для кожної ГО, оскільки завдання мають слугувати для досягнення мети. Однак, із переліку «універсальних» завдань можна запропонувати такі:

- сприяння покращанню екологічної ситуації в селі, у тому числі, через залучення членів організації до заходів зі створення чи вдосконалення системи надання житлово-комунальних послуг: водопостачання, водовідведення, збір та вивіз твердих побутових відходів... (уточніть перелік послуг відповідно до Вашого бачення).
- здійснення соціально-правової, інформаційно-методичної, консультативної та матеріальної підтримки членів Громадської організації з метою захисту їхніх прав і свобод;
- сприяння реалізації державної та місцевої політики у різних сферах суспільного життя;
- сприяння розвитку демократії, громадянського суспільства;
- сприяння реалізації визначених законодавством прав громадян на участь у місцевому самоврядуванні.

- 2.3. Громадська організація реалізує поставлену мету та завдання шляхом:
- проведення заходів навчально-консультативного характеру (семінари, тренінги, ділові ігри, консультації, «круглі столи», конференції);
 - проведення публічних заходів (у тому числі публічних обговорень мітингів, зборів);
 - сприяння у проведенні загальних зборів громадян за місцем проживання, поданні місцевих ініціатив, проведенні громадських слухань, місцевих референдумів та інших форм участі громадян у провадженні влади, відповідно до законодав-

ства та вимог місцевих нормативно-правових актів з цих питань;

- участі у розробці, фінансуванні та реалізації соціально спрямованих програм, проектів, заходів, акцій, у тому числі спільно з іншими об'єднаннями громадян, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, благодійними організаціями, установами, підприємствами і організаціями всіх форм власності у порядку, встановленому законодавством та відповідно до статутних цілей і завдань Громадської організації;
- співпраці з громадськими організаціями України різного спрямування, налагодження співробітництва із закордонними організаціями та міжнародними громадськими структурами, участі у міжнародних програмах, проектах та заходах.

2.4. Організація має право:

- виступати учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові і немайнові права;
- представляти і захищати свої законні інтереси та законні інтереси своїх членів у державних та громадських органах;
- ідейно, організаційно та матеріально підтримувати інші об'єднання громадян, надавати допомогу в їх створенні;
- одержувати від органів державної влади і управління та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань;
- вносити пропозиції до органів влади і управління;
- засновувати засоби масової інформації;
- здійснювати необхідну господарську та іншу комерційну діяльність шляхом створення госпрозрахункових установ і організацій із статусом юридичної особи, заснування підприємств у порядку, встановленому законодавством України, з метою виконання статутних мети і завдань;
- використовувати власне майно та майно, тимчасово передане їй у володіння або користування, якщо таке використання необхідне для досягнення мети діяльності Громадської організації;
- отримувати фінансування за рахунок членських внесків (вступних, періодичних, цільових та будь-яких інших внесків членів), безповоротної фінансової допомоги, добровільних пожертвувань, а також пасивних доходів та надходжень від основної діяльності Громадської організації;
- розповсюджувати інформацію, пропагувати свої ідеї та цілі, у тому числі шляхом проведення інформаційних кампаній,

- прес-конференцій, брифінгів, видання бюлетенів, вісників тощо;
 - набувати інших прав, передбачених законодавством України.
- 2.5. Громадська організація не має права самостійно вести господарську діяльність, спрямовану на отримання прибутку. Майно та кошти, придбані в результаті господарської та іншої діяльності госпрозрахункових установ і організацій із статусом юридичної особи, підприємств, що створені Громадською організацією, використовуються виключно на виконання статутних завдань Громадської організації або на благодійні цілі і не можуть розподілятися між членами Громадської організації.

3. ЧЛЕНСТВО В ГРОМАДСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

- 3.1. Членами Громадської організації можуть бути фізичні особи, які досягли 18 років, поділяють принципи та завдання Громадської організації, визнають та виконують положення цього Статуту, відповідають вимогам та прийняті до Громадської організації в порядку, встановленому цим Статутом та внутрішніми документами Громадської організації, а також своєчасно сплачують членські внески.
- 3.2. Членство в Громадській організації є індивідуальним.
- 3.3. Прийом у члени Громадської організації проводиться Правлінням на підставі письмової заяви.
- 3.4. Член Громадської організації вибуває з Громадської організації:
- з власної волі на підставі письмової заяви та рішення Правління або Загальних зборів;
 - на підставі рішення Правління або загальних зборів у випадках невиконання Статуту або рішень керівних органів Громадської організації.
- 3.5. Член Громадської організації має право:
- брати участь у роботі Громадської організації, відповідно до Статуту;
 - голосувати при прийнятті рішень на Загальних зборах;
 - обирати і бути обраним в органи Громадської організації;
 - одержувати повну та достовірну інформацію про діяльність Громадської організації;
 - користуватися послугами та привілеями Громадської організації, а також всіма видами методичної, консультативної та

іншої допомоги, яку може надати Громадська організація на умовах, затверджених Правлінням;

- одержувати від Громадської організації допомогу для захисту своїх законних прав та інтересів на умовах, затверджених Правлінням.
- вийти з Громадської організації в порядку та на умовах, передбачених цим Статутом.

3.7. Член Громадської організації зобов'язаний:

- дотримуватись вимог цього Статуту, інших внутрішніх документів Громадської організації та виконувати рішення Загальних зборів, Правління та інших органів Громадської організації, які є обов'язковими для членів Громадської організації та відповідають чинному законодавству України;
- своєчасно сплачувати членські внески у розмірі та порядку, встановленому Загальними зборами;
- брати активну участь у досягненні цілей та завдань Громадської організації, всіляко сприяти Громадській організації у її діяльності;
- не допускати дій, що дискредитують Громадську організацію;
- інформувати органи Громадської організації про відомі їм факти, які можуть вплинути на діяльність Громадської організації, а також про факти порушення цього Статуту;
- нести інші обов'язки, передбачені чинним законодавством України, цим Статутом та внутрішніми документами Громадської організації.

4. ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ І ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИХ ОРГАНІВ ОРГАНІЗАЦІЇ

- 4.1. Вищим керівним органом Громадської організації є Загальні збори. Загальні збори вважаються правомочними, якщо на них присутні більш ніж 50 % членів Громадської організації. Загальні збори проводяться за планом — один раз на рік, позачергові — за пропозицією Голови, за рішенням Правління, Ревізійної комісії, або на вимогу членів Громадської організації, які у сукупності володіють 50% голосів.
- 4.2. Загальні Збори мають право приймати рішення з будь-яких питань діяльності Громадської організації. До виключної компетенції Загальних Зборів належить прийняття рішень з таких питань:

- визначення основних напрямків діяльності Громадської організації;
- затвердження Статуту та змін до нього;
- обрання Голови, Правління та членів Ревізійної комісії;
- розгляд та затвердження звітних доповідей Голови, Правління та Ревізійної комісії;
- затвердження Положень про Правління та Ревізійну комісію та внесення до них змін і доповнень;
- визначення структури, розмірів та порядку сплати вступних і членських внесків, надання пільг при сплаті членських внесків;
- затвердження бюджету, річного фінансового звіту та бухгалтерського балансу, поточних планів діяльності Громадської організації та заходів, необхідних для їх виконання;
- затвердження фінансових планів та інших програм фінансової діяльності Громадської організації;
- затвердження штатного розкладу та умов оплати праці працівників Громадської організації;
- прийняття рішення щодо вступу Громадської організації до всеукраїнських та міжнародних громадських (неурядових) організацій;
- затвердження зразків печатки, штампів та Положення про символіку Громадської організації;
- реорганізація та ліквідація Громадської організації, призначення ліквідаційної комісії, затвердження ліквідаційного балансу.

Головує на Загальних зборах Голова організації. У разі відсутності Голови головує член Правління, призначений Головою. У разі відсутності Голови та особи, призначеної ним, головує чий може бути обраний Загальними зборами із числа присутніх на зборах членів Громадської організації.

Рішення на загальних зборах приймаються відкритим голосуванням переважною кількістю голосів. Рішення Загальних зборів оформлюються протоколом, що підписується головою чим на засіданні та секретарем зборів.

- 4.3. Правління є постійно діючим, у період між Загальними зборами, колегіальним органом управління Громадської організації.
- 4.4. До компетенції Правління належить:
 - розробка основних напрямків роботи Громадської організації;

ДОДАТКИ. ПРИМІРНИЙ СТАТУТ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

- підготовка та подання на затвердження Загальними зборами Положень про Правління та Ревізійну комісію Громадської організації, а також змін до них;
 - забезпечення та контроль виконання рішень Загальних зборів;
 - повідомлення членів Громадської організації про скликання Загальних зборів, організація підготовки до Загальних зборів;
 - підготовка та подання на затвердження Загальними зборами щорічних доповідей щодо діяльності Громадської організації та виконання бюджету Громадської організації;
 - затвердження положень, правил, процедур, регламентів та інших внутрішніх документів Громадської організації, крім тих, затвердження яких належить до виключної компетенції Загальних зборів;
 - прийом до Громадської організації, виключення членів з Громадської організації;
 - затверджує цільові програми та проекти Організації;
 - затверджує щорічні звіти, баланси та кошториси витрат по проектах та програмах;
- 4.5. До складу Правління входять _____ осіб, з яких Голова є членом Правління за посадою, а решта членів обираються Загальними зборами з числа членів Громадської організації. Конкретна кількість членів Правління встановлюється рішенням Загальних зборів.
- Члени Правління обираються терміном на _____ рік (років). Члени Правління здійснюють свої функції на громадських засадах.
- 4.6. Засідання Правління проводяться у міру необхідності, але не рідше одного разу на квартал. Рішення Правління є правомочним за умови участі більше половини членів Правління. Рішення Правління приймаються простою більшістю голосів. При рівновазі голосів голос Голови є вирішальним.
- Головує на засіданнях Правління Голова організації. У разі відсутності Голови головує член Правління, призначений Головою. У разі відсутності Голови та особи, призначеної ним, головує членом може бути обраний членами Правління із числа присутніх на засіданні членів Правління. Рішення Правління оформлюються протоколом, що підписується головою на засіданні та секретарем засідання.
- 4.5. Голова очолює Правління та є вищою посадовою особою Громадської організації, яка має право представляти Громад-

ську організацію у відносинах з третіми особами та офіційно висловлюватись від імені Громадської організації. Голова обирається Загальними зборами терміном на _____ роки.

- 4.6. У межах своєї компетенції Голова:
- забезпечує загальне керівництво діяльністю Громадської організації та Правління щодо реалізації статутної мети та завдань Громадської організації;
 - представляє Громадську організацію у відносинах з органами центральної та місцевої влади, іншими державними та недержавними українськими, закордонними та міжнародними організаціями, підприємствами, приватними особами, діє від імені Громадської організації без довіреності та вчиняє від імені Громадської організації юридично значущі дії;
 - головує на Загальних зборах Громадської організації та засіданнях Правління;
 - має право підписувати будь-які документи, що стосуються діяльності Громадської організації;
 - підписує затверджені Загальними зборами Статут Громадської організації, зміни та доповнення до нього;
 - виконує інші функції, що випливають з цього Статуту та чинного законодавства України.
- 4.7. У разі неможливості виконання Головою Організації своїх обов'язків, його обов'язки виконує заступник, призначений Головою. У випадку одночасної неможливості виконання Головою та заступником Голови своїх повноважень, Правління обирає з числа своїх членів виконуючого обов'язки Голови на термін, який може виявитися необхідним у зв'язку з такою неможливістю, або до обрання нового Голови.
- 4.8. Голова, заступник Голови здійснюють свої функції на громадських засадах.
- 4.9. Ревізійна комісія — орган Громадської організації, який здійснює функції контролю за фінансово-господарською діяльністю Правління, станом та обліком матеріальних цінностей Громадської організації. Ревізійна комісія проводить перевірки фінансово-господарської діяльності Правління щорічно та звітує про свою діяльність перед Загальними зборами.
- 4.10. Ревізійна комісія у складі 3 (трьох) осіб обирається Загальними зборами терміном на 1 (один) рік. Головою або членом Ревізійної комісії не може бути Голова, член Правління та бух-

галтер Громадської організації. Голова Ревізійної комісії обирається Ревізійною комісією на термін її повноважень.

4.11. Ревізійна комісія контролює:

- виконання бюджету Громадської організації;
- використання коштів та майна Громадської організації.

Ревізійна комісія також здійснює інші функції, передбачені Положенням про Ревізійну комісію.

4.12. Ревізійна комісія подає звіти про результати проведених ревізій і перевірок на розгляд Загальних зборів та Правління. Ревізійна комісія діє на підставі Положення про неї, затвердженого Загальними зборами.

4.13. Голова та члени Ревізійної комісії здійснюють свої функції на громадських засадах.

4.14. На працівників апарату Громадської організації поширюється законодавство про працю, соціальне забезпечення і соціальне страхування.

5. КОШТИ ТА МАЙНО ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

5.1. Громадська організація здійснює володіння, користування та розпорядження коштами й іншим майном, що знаходиться у її власності згідно з чинним законодавством України.

5.2. Кошти та майно Громадської організації, у тому числі в іноземній валюті, формуються в установленому порядку:

- вступні, членські, цільові та інші внески членів;
- кошти або майно, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань;
- пасивні доходи в розумінні Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств";
- надходження від основної діяльності Громадської організації;
- придбання майна за власний рахунок;
- відрахування від прибутків створених Громадською організацією організацій, установ, підприємств;
- інші надходження, що не заборонені законодавчими актами України.

5.3. Розпорядження майном Громадської організації здійснюють у межах визначеної цим Статутом компетенції відповідні органи Громадської організації. Громадська організація самостійно

встановлює розмір та форму використання коштів. Щорічний бюджет Громадської організації розробляється Правлінням та затверджується Загальними зборами.

- 5.4. Поточні витрати здійснюються Головою організації самостійно відповідно до затвердженого бюджету Громадської організації. Якщо поточні квартальні витрати Громадської організації перевищують встановлений Загальними зборами згідно із бюджетом квартальний ліміт, витрачання коштів здійснюється Головою організації за погодженням із Правлінням.
- 5.5. Кошти та майно Громадської організації не підлягають розподілу між її членами, не можуть використовуватися для вигоди будь-якого окремого члена Громадської організації.
- 5.6. Кошти та інше майно Громадської організації, в тому числі у разі її ліквідації, не можуть перерозподілятися між її членами і повинні бути передані іншій неприбутковій організації відповідного виду або зараховані до доходу бюджету.
- 5.7. Громадська організація веде бухгалтерський та податковий облік результатів своєї діяльності та подає звітність у порядку, встановленому чинним законодавством України.

6. ПОРЯДОК ВНЕСЕННЯ ЗМІН ТА ДОПОВНЕНЬ ДО СТАТУТУ

- 6.1. Будь-які зміни та доповнення до цього Статуту вносяться за рішенням Загальних зборів у порядку, передбаченому цим Статутом.
- 6.2. Громадська організація зобов'язана у п'ятиденний термін повідомити орган, що провів реєстрацію, про зміни, які сталися в Статуті, для внесення необхідних змін до Державного реєстру.

7. ПОРЯДОК ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

- 7.1. Припинення діяльності Громадської організації може бути здійснене шляхом його реорганізації або ліквідації (саморозпуску або примусового розпуску).
- 7.2. Реорганізація Громадської організації здійснюється за рішенням Загальних зборів, якщо за таке рішення проголосувало не менше 2/3 (двох третин) делегатів, присутніх на Загальних зборах.

ДОДАТКИ. ПРИМІРНИЙ СТАТУТ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

- 7.3. Ліквідація Громадської організації здійснюється за рішенням Загальних зборів, якщо за таке рішення проголосувало не менше 2/3 (двох третин) делегатів, присутніх на Загальних зборах, або за рішенням суду. Для розв'язання питань, пов'язаних із ліквідацією Громадської організації, за рішенням Загальних зборів призначається ліквідаційна комісія. Ліквідаційна комісія встановлює порядок і терміни проведення ліквідації, а також термін для заяви претензій кредиторів, який не може бути меншим 2 (двох) місяців з моменту оголошення про ліквідацію. З моменту призначення ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження з керівництва справами Громадської організації. Ліквідаційна комісія оцінює наявне майно та розраховується з кредиторами, складає ліквідаційний баланс та подає його на затвердження Загальних зборів.
- 7.4. Майно Громадської організації, ліквідованої за рішенням Загальних зборів, спрямовується на цілі, передбачені цим Статутом.
- 7.5. Громадська організація вважається ліквідованою чи реорганізованою з моменту виключення її з Державного реєстру.

Голова організації _____

Секретар зборів _____

ПРИМІРНИЙ СТАТУТ ОБСЛУГОВУЮЧОГО КООПЕРАТИВУ

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Назва та юридичний статус Кооперативу

1.1. Обслуговуючий Кооператив

_____ (назва)

(надалі — Кооператив) створений засновниками на добровільних засадах, шляхом об'єднання фізичних та юридичних осіб для надання послуг переважно членам Кооперативу, на основі поєднання їх особистих та колективних інтересів, на підставі рішення установчих зборів (протокол № __ від _____).

- 1.2. Кооператив є некомерційною та неприбутковою організацією — Кооперативом, створеним згідно з Цивільним кодексом, Господарським кодексом України, Законом України «Про кооперацію» та іншими законодавчими актами. Кооператив не має на меті отримання прибутку.
- 1.3. Повне найменування Кооперативу — Обслуговуючий Кооператив _____
Скорочене найменування — _____
- 1.4. Місцезнаходження Кооперативу: _____
- 1.5. Кооператив діє на підставі Статуту. До відносин, не врегульованих цим Статутом, застосовуються норми чинного законодавства України.
- 1.6. Кооператив створений на невизначений термін, діяльність Кооперативу будується на принципах добровільності, майнової взаємодопомоги, самоуправління.
- 1.7. Кооператив є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатку із своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом, може від свого імені набувати майнових і особистих немайнових прав і нести обов'язки, може бути позивачем та відповідачем у судах загальної юрисдикції, господарському або третейському.

1.8. Держава, державні органи, органи місцевого самоврядування не відповідають за зобов'язанням Кооперативу. Кооператив не відповідає за зобов'язанням держави, місцевих органів влади. Кооператив відповідає за зобов'язанням належним йому майном і не відповідає за зобов'язаннями членів Кооперативу.

2. Мета, завдання, предмет діяльності

2.1. Кооператив створюється з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб переважно членів Кооперативу, на основі поєднання їх особистих та колективних інтересів, поділу між ними ризиків, витрат і доходів, розвитку їх самоорганізації, самоуправління та самоконтролю.

2.2. Завданнями Кооперативу є:

- надання послуг членам Кооперативу, які складають предмет його діяльності;
- підвищення життєвого рівня членів Кооперативу, захист їх майнових інтересів і соціальних прав;
- створення системи економічної і соціальної самопомоги членів Кооперативу;
- залучення у надання послуг додаткових трудових ресурсів, підвищення трудової і соціальної активності членів Кооперативу;
- створення і розвиток інфраструктури, необхідної для провадження господарської та іншої діяльності Кооперативу з метою зростання матеріального та соціального добробуту його членів та задоволення потреб у послугах;
- сприяння сталому розвитку та становленню засад демократичного розвитку суспільства.

2.3. Предметом діяльності Кооперативу є:

(Для прикладу:

- *водопостачання та водовідведення);*
- *ремонтні послуги;*
- *транспортні послуги).*

Перелік видів діяльності має бути вичерпним!!!

3. Права та обов'язки Кооперативу

3.1. Кооператив має право:

- здійснювати господарську діяльність, спрямовану на обслуговування своїх членів, самостійно визначати стратегію та основні напрямки свого розвитку відповідно до економічної ситуації;
- відповідно до чинного законодавства України придбавати, відчужувати, здавати або брати в оренду рухоме та нерухоме майно, необхідне для його діяльності; бути власником будівель, споруд, грошових та майнових внесків його членів, доходів, одержаних від надання послуг та провадження іншої передбаченої Статутом діяльності, а також іншого майна, придбаного на підставах, не заборонених законом.
- брати зобов'язання за кредитами та позиками і гарантувати їх виплати майном чи активами Кооперативу;
- надавати послуги за цінами і тарифами, що встановлюються на договірних засадах окремо для членів Кооперативу та інших осіб;
- надавати послуги не членам Кооперативу в обсягах, встановлених законодавством, та на умовах, передбачених Правилами внутрішньої господарської діяльності;
- створювати підприємства, а також філії, відділення та інші відособлені підрозділи з правом відкриття поточних рахунків;
- придбавати цінні папери;

(інші права, що не суперечать законодавству)

3.2. Кооператив зобов'язаний:

- забезпечувати надання послуг своїм членам згідно з їхніми замовленнями в межах предмету діяльності Кооперативу;
- створювати належні умови для високопродуктивної та безпечної праці, забезпечувати додержання законодавства про працю, правил та норм охорони праці, техніки безпеки, соціального страхування;
- виконувати норми і вимоги щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки;

(інші обов'язки, що не суперечать законодавству)

- 3.3. Кооператив здійснює бухгалтерський, оперативний облік та веде статистичну звітність згідно із законодавством. Голова Кооперативу, головний бухгалтер несуть персональну відповідальність за додержання порядку, ведення і достовірність обліку та статистичної звітності.

РОЗДІЛ II. ЧЛЕНСТВО У КООПЕРАТИВІ

4. Порядок набуття та припинення членства в Кооперативі

- 4.1. Членами Кооперативу можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, які визнають Статут Кооперативу та дотримуються його вимог, зробили вступні внески, користуються послугами та беруть участь у господарській діяльності Кооперативу. Фізичні особи можуть бути членами Кооперативу, якщо вони досягли 14-річного віку і виявили бажання брати участь у діяльності Кооперативу.

- 4.2. Фізичні або юридичні особи можуть бути членами кількох Кооперативів, різних за напрямками діяльності.

- 4.3. Вступ до Кооперативу здійснюється на підставі поданої заяви до правління Кооперативу. Член Кооперативу робить вступний внесок, а також членські внески в порядку, визначеному статтями 5, 6 цього Статуту.

Рішення правління (голови) Кооперативу про прийняття до Кооперативу підлягає схваленню Загальними зборами членів Кооперативу. З моменту прийняття правлінням (головою Кооперативу) такого рішення та до моменту його підтвердження Загальними зборами Кооперативу така особа має ті ж права і обов'язки, що й інші члени Кооперативу.

- 4.4. Кооператив веде реєстр членів за формою, що визначається Правилами внутрішньої господарської діяльності.

- 4.5. Членство у Кооперативі припиняється:

- при добровільному виході з Кооперативу відповідно до поданої заяви;
- при виключенні з членів Кооперативу за рішенням Загальних зборів;
- несхвалення Загальними зборами рішення правління (голови) Кооперативу про прийняття до Кооперативу;
- у разі смерті фізичної особи — члена Кооперативу або ліквідації юридичної особи — члена Кооперативу;
- у разі реорганізації або ліквідації Кооперативу.

- 4.6. Рішення загальних зборів Кооперативу про виключення з членів Кооперативу може бути оскаржене в судовому порядку.

РОЗДІЛ III. ВСТУПНІ ТА ЧЛЕНСЬКІ ВНЕСКИ. МАЙНОВІ ФОНДИ КООПЕРАТИВУ

5. Вступні внески

- 5.1. При вступі в Кооператив для організаційного забезпечення його діяльності кожна фізична і юридична особа робить вступний внесок у грошовій формі у розмірі ____ гривень.
- 5.2. Вступний внесок є обов'язковою умовою членства у Кооперативі.
- 5.3. Вступний внесок вноситься безповоротно, зараховується у неподільний фонд і у разі виходу з Кооперативу не повертається.

6. Членські внески

- 6.1. Кожен член Кооперативу періодично вносить членський внесок у розмірах, встановлених рішенням Загальних зборів Кооперативу. Розмір членського внеску може встановлюватися індивідуально, пропорційно участі члена в господарській діяльності Кооперативу, а також пропорційно обсягам споживання членами послуг Кооперативу.
- 6.2. Як правило, членські внески використовуються за рішенням Загальних зборів Кооперативу для забезпечення його статутної діяльності. За рішенням Загальних зборів Кооперативу, частина коштів, що надходять від членських внесків, може бути спрямована до неподільного та/або резервного (у разі його створення) фондів Кооперативу.
- 6.3. Членські внески вносяться безповоротно і у разі виходу з Кооперативу не повертаються.

7. Майно Кооперативу. Розподіл доходів Кооперативу

- 7.1. Для досягнення мети своєї діяльності Кооператив набуває та використовує майно, фінансові та інші ресурси.
- 7.2. Джерелами формування майна Кооперативу є:
- вступні, членські внески його членів;
 - кошти, що надходять від провадження господарської діяльності;
 - кошти, що надходять від створених Кооперативом підприємств, установ, організацій;

- інші надходження, не заборонені законодавством.

- 7.3. Кооператив є власником будівель, споруд, грошових внесків його членів, доходів, одержаних від надання послуг та провадження іншої передбаченої Статутом діяльності, а також іншого майна, придбаного на підставах, не заборонених законом.
- 7.4. Отримані з визначених цим Статутом джерел доходи Кооперативу спрямовуються на покриття матеріальних і прирівняних до них витрат та витрат на оплату праці найманих працівників, сплату податків і зборів (обов'язкових платежів) до відповідних бюджетів, погашення кредитів; покриття збитків, проведення відрахувань до фондів Кооперативу.
- 7.5. Доходи або майно Кооперативу не підлягають розподілу між його засновниками або членами та не можуть використовуватися для вигоди будь-якого окремого засновника або члена Кооперативу, його посадових осіб (крім оплати їхньої праці та відрахувань на соціальні заходи)

8. Фонди Кооперативу

- 8.1. Для здійснення господарської та іншої діяльності Кооператив за рахунок власного майна формує відповідні майнові фонди.
- 8.2. Майно Кооперативу поділяється на неподільний та резервний фонди.
- 8.3. До неподільного фонду Кооперативу зараховуються: вступні внески, що вносяться членами Кооперативу відповідно до положень статті 6 Статуту, та частина доходу Кооперативу, яка спрямовується до неподільного фонду відповідно до рішень Загальних зборів членів Кооперативу.
- 8.4. За рішенням Загальних зборів Кооперативу частина коштів неподільного фонду може бути спрямована на виконання статутних завдань Кооперативу або до резервного (у разі його створення) фонду.
- 8.5. Кооператив може утворити резервний фонд. Його розмір, порядок формування та використання затверджуються рішенням Загальних зборів членів Кооперативу про утворення такого фонду.
- 8.6. Володіння, користування та розпорядження майном Кооперативу здійснюють органи управління Кооперативу відповідно до їх компетенції, визначеної цим Статутом.

9. Майнова відповідальність

- 9.1. Кооператив відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном.
- 9.2. Кооператив не несе відповідальності за зобов'язаннями членів Кооперативу.
- 9.3. Кооператив може застрахувати своє майно і майнові права. Страхування здійснюється добровільно за рішенням загальних зборів, якщо інше не передбачено законами України.

РОЗДІЛ IV. ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ КООПЕРАТИВУ

10. Структура органів управління
- 10.1. Управління Кооперативом здійснюється на основі самоврядування, гласності, участі його членів у вирішенні питань діяльності Кооперативу.
- 10.2. Вищим органом управління Кооперативу є Загальні збори членів Кооперативу. До органів управління належить правління Кооперативу. Кооператив може наймати виконавчого директора та утворювати Спостережну раду.
- 10.3. Для підготовки окремих питань Загальні збори, а в період між ними правління Кооперативу або Спостережна рада, можуть утворювати спеціальні комісії з членів Кооперативу із залученням як консультантів фахівців — не членів Кооперативу.

11. Загальні збори

- 11.1. Загальні збори:
 - вносять зміни і доповнення до Статуту, приймають нормативні документи Кооперативу;
 - обирають шляхом прямого таємного голосування голову Кооперативу та членів правління Кооперативу, членів ревізійної комісії, членів Спостережної ради та резерв. Резерв обирається в порядку, визначеному Правилами внутрішньої господарської діяльності;
 - заслуховують та ухвалюють звіти органів управління Кооперативу про їх діяльність;
 - визначають види і розміри фондів Кооперативу, порядок їх формування та використання;
 - затверджують:
 - Правила внутрішньої господарської діяльності Кооперативу;
 - річний звіт і баланс Кооперативу;

- порядок формування і розподілу доходу Кооперативу;
- рішення правління Кооперативу про прийняття нових членів та про припинення членства;
- вирішують:
 - питання про входження Кооперативу до об'єднання кооперативів, створення філій, відділень та інших відособлених підрозділів з правом відкриття поточних рахунків та затвердження положень про них, про створення або участь у створенні підприємств;
 - питання про реорганізацію або ліквідацію Кооперативу.

Загальні збори мають право приймати будь-які інші рішення, пов'язані із статутною діяльністю Кооперативу.

- 11.2. Загальні збори проводяться щорічно після закінчення фінансового року. Вони можуть скликатися позачергово за рішенням правління Кооперативу або з ініціативи не менше третини членів Кооперативу.
Загальні збори за вимогою третини членів мають бути скликані не пізніше ніж через два тижні після висунення вимоги. Членів Кооперативу необхідно повідомити про скликання (проведення) Загальних зборів не пізніше як за десять днів до їх проведення. Правилами внутрішньої господарської діяльності визначаються способи інформування членів Кооперативу про місце і дату скликання Загальних зборів.
- 11.3. Загальні збори правомочні приймати рішення, якщо на них присутні більше половини членів Кооперативу.
- 11.4. Рішення Загальних зборів приймається відкритим або таємним голосуванням простою більшістю голосів. У випадку рівності голосів вирішальним є голос голови Кооперативу.
- 11.5. Рішення Загальних зборів є обов'язковим для всіх членів Кооперативу. Рішення загальних зборів фіксуються у протоколах, що ведуться відповідно до Правил внутрішньої господарської діяльності.

12. Правління Кооперативу

- 12.1. Правління Кооперативу обирається у Кооперативі, до складу якого входить не менше 10-ти членів.
- 12.2. Правління Кооперативу обирається на термін, що не перевищує трьох років.
- 12.3. Правління Кооперативу:

- здійснює поточне керівництво господарською діяльністю Кооперативу в період між проведенням Загальних зборів членів Кооперативу;
 - розробляє і вносить на затвердження Загальними зборами напрями розвитку Кооперативу;
 - приймає рішення про скликання Загальних зборів;
 - скликає загальні збори членів Кооперативу і контролює виконання прийнятих ними рішень;
 - вирішує питання господарської діяльності згідно із Статутом;
 - вносить на затвердження Загальних зборів рішення про прийняття до Кооперативу нових членів та припинення членства;
 - укладає трудові договори (контракти) у разі найму на роботу виконавчої дирекції та оцінює її діяльність;
 - делегує виконавчій дирекції Кооперативу право на прийняття поточних рішень;
 - забезпечує збереження майна Кооперативу;
 - організовує у разі потреби проведення незалежних аудиторських перевірок;
 - розробляє Правила внутрішнього розпорядку;
 - встановлює форму і порядок ведення Книги реєстрації членів Кооперативу;
 - вирішує питання навчання членів Кооперативу, співробітництва з вітчизняними та іноземними організаціями.
- 12.4. Кількість членів правління визначається від кількості членів Кооперативу.
- 12.5. Члени правління Кооперативу можуть обирати зі свого складу голову Кооперативу, заступника голови та секретаря правління.
- 12.6. Члени правління Кооперативу працюють переважно на громадських засадах. Рішенням Загальних зборів членів Кооперативу можуть бути передбачені винагороди за роботу членів правління.
- 12.7. Члени правління припиняють виконання своїх обов'язків у разі закінчення терміну їх повноважень, смерті фізичної особи — члена Кооперативу або ліквідації юридичної особи — члена Кооперативу, дострокового відкликання Загальними зборами.
- 12.8. Періодичність проведення засідань правління Кооперативу: _____ . Рішення приймається більшістю голосів за наявності не менше як 2/3 складу членів правління Кооперативу. У випадку рівності голосів вирішальним є голос голови Кооперативу.

13. Голова Кооперативу

13.1. Голова Кооперативу очолює правління і обирається Загальними зборами Кооперативу або його правлінням на термін, що не перевищує трьох років.

13.2. Голова Кооперативу:

- виконує рішення правління Кооперативу, яке він очолює;
- за відсутності у Кооперативі виконавчого директора виконує його обов'язки;
- представляє Кооператив перед третіми особами та у судових органах;
- несе відповідальність перед Кооперативом за недоліки у роботі, які він допустив при виконанні покладених на нього обов'язків;

(визначити у разі необхідності інші обов'язки)

14. Виконавчий директор Кооперативу

14.1. Наймання та звільнення з посади виконавчого директора здійснюється правлінням Кооперативу.

14.2. Виконавчий директор здійснює свою діяльність на умовах контракту, який укладає з ним правління Кооперативу.

14.3. Виконавчий директор:

- не може бути членом Кооперативу;
- формує виконавчу дирекцію;
- забезпечує організацію господарської діяльності Кооперативу;
- здійснює оперативне керівництво діяльністю Кооперативу, приймає на роботу та звільняє штатних працівників згідно з Правилами внутрішньої господарської діяльності Кооперативу;
- несе відповідальність за свою діяльність перед Кооперативом;
- виконує інші функції, делеговані йому правлінням Кооперативу.

14.4. У своїй діяльності виконавчий директор підзвітний правлінню Кооперативу.

15. Спостережна рада Кооперативу

- 15.1. Спостережна рада обирається за умови, якщо кількість членів Кооперативу становить не менше 50 осіб.
- 15.2. Спостережна рада обирається Загальними зборами для контролю за діяльністю виконавчого органу Кооперативу. До створення Спостережної ради весь обсяг її повноважень, визначений в цьому Статуті, належить до компетенції Загальних зборів Кооперативу. Члени правління Кооперативу чи ревізійної комісії не можуть бути обрані членами Спостережної ради Кооперативу.
- 15.3. Член Спостережної ради не може бути членом правління чи ревізійної комісії Кооперативу.
- 15.4. Спостережна рада складається з _____ осіб та обирається на термін не більше трьох років.
- 15.5. До виключної компетенції спостережної ради відносяться такі повноваження:
 - узгодження рішень правління про притягнення до майнової відповідальності членів правління та інших посадових осіб Кооперативу;
 - попередній розгляд питань, що вносяться до порядку денного Загальних зборів та ухвалення рекомендацій для загальних зборів стосовно прийняття рішень з цих питань;
 - розв'язання інших питань, що віднесено до компетенції Спостережної ради відповідно до умов цього Статуту;
 - розв'язання інших питань, що періодично можуть погоджуватись Загальними зборами як такі, що потребують ухвалення спостережної ради.
- 15.6. Порядок формування Спостережної ради, проведення її засідань, а також прийняття рішень Спостережною радою визначаються Положенням про Спостережну раду, яке приймається Загальними зборами.
- 15.7. Члени Спостережної ради виконують свої функції на громадських засадах.

16. Ревізійна комісія (ревізор)

- 16.1. Для контролю за фінансово-господарською діяльністю Кооперативу Загальними зборами обирається ревізійна комісія.

У разі, якщо кількість членів Кооперативу менш 10 осіб, функції ревізійної комісії виконує ревізор. Положення цієї статті застосовуються також у випадку обрання ревізора.

- 16.2. Ревізійна комісія обирається з числа членів Кооперативу терміном на три роки. При обранні ревізійної комісії кількість її членів повинна складати не менше трьох осіб. Члени правління, а також члени Спостережної ради не можуть бути членами ревізійної комісії.
- 16.3. Ревізійна комісія підзвітна Загальним зборам Кооперативу.
- 16.4. Ревізійна комісія робить висновки до проектів річних звітів та балансів Кооперативу, без яких загальні збори не мають права їх затверджувати.
- 16.5. У разі виявлення загрози інтересам Кооперативу або виявлення зловживання посадовими особами Кооперативу ревізійна комісія зобов'язана негайно довести до відома Спостережної ради та поставити питання про скликання позачергових загальних зборів.

РОЗДІЛ V. ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

17. Фінансова звітність

- 17.1. Фінансовий рік Кооперативу охоплює період поточного календарного року, - з 1 січня до 31 грудня включно.
- 17.2. Не пізніше кожного _____ фінансового року правління Кооперативу подає на розгляд Спостережної ради, ревізійної комісії (ревізора) та Загальних зборів річний фінансовий звіт, звіти про податкові та інші відрахування за попередній фінансовий рік, інші звіти, що складаються Кооперативом відповідно до законодавства України. Представлені звіти підлягають затвердженню Загальними зборами на підставі висновків ревізійної комісії (ревізора) та рекомендацій Спостережної ради.
- 17.3. За рішенням правління, Загальних зборів або ревізійної комісії може бути проведено аудит Кооперативу.

18. Регулювання трудових відносин

- 18.1. Трудові відносини у Кооперативі регулюються законодавством України про працю, Законом України «Про кооперацію», цим Статутом та Правилами внутрішнього розпорядку Кооперативу.

- 18.2. Для виконання статутних завдань і цілей Кооперативів залучає до роботи за трудовим договором осіб, які не є членами Кооперативу. За угодою сторін між Кооперативом та найманим працівником трудовий договір може укладатися у формі контракту.
- 18.3. Кооператив самостійно визначає форми і систему оплати праці з урахуванням норм і гарантій, встановлених законодавством України.
- Мінімальна заробітна плата працівників Кооперативу не може бути нижчою встановленого законодавством України мінімального розміру заробітної плати.
- 18.4. Кооператив згідно з чинним законодавством України здійснює обов'язкове державне страхування найманих працівників та сплачує відповідні відрахування у страховий та пенсійний фонди України.

РОЗДІЛ VI. РЕОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ КООПЕРАТИВУ

19. Реорганізація Кооперативу

- 19.1. Кооператив за рішенням Загальних зборів може реорганізуватися в підприємства інших форм господарювання відповідно до законодавства України. З моменту реорганізації Кооператив припиняє свою діяльність.

У разі реорганізації Кооперативу все його майно та всі його права і обов'язки переходять до правонаступника.

20. Ліквідація Кооперативу

- 20.1. Кооператив ліквідується:

- за рішенням Загальних зборів членів Кооперативу;
- у разі, якщо кількість членів Кооперативу стає менша трьох;
- за рішенням суду загальної юрисдикції або господарського суду.

- 20.2. Ліквідація Кооперативу здійснюється ліквідаційною комісією, призначеною Загальними зборами членів Кооперативу, а у разі ліквідації за рішенням суду або господарського суду — ліквідаційною комісією, призначеною цими органами.

З дня призначення ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження з управління Кооперативом. Ліквідаційна комісія у

триденний термін з дати її призначення публікує інформацію про ліквідацію Кооперативу в одному з офіційних друкованих засобів масової інформації із зазначенням терміну подачі заяв кредиторами своїх претензій. Ліквідаційна комісія проводить належну підготовчу та організаційну роботу, складає ліквідаційний баланс та подає його органу, що прийняв рішення про ліквідацію Кооперативу. Повнота і достовірність ліквідаційного балансу повинні бути підтверджені аудиторами.

- 20.3. Майно Кооперативу, що залишилося після розрахунків з оплати праці, з бюджетом та кредиторами, повинно бути передано іншій неприбутковій організації відповідного виду або зараховано до доходу бюджету.
- 20.4. Ліквідація вважається завершеною, а Кооператив таким, що припинив свою діяльність, з моменту внесення органом державної реєстрації запису про його ліквідацію до Державного реєстру.

РОЗДІЛ VII. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

21. Зміни та доповнення

- 21.1. Зміни та доповнення до Статуту Кооперативу вносяться за рішенням Загальних зборів членів Кооперативу. Внесення змін та доповнень до Статуту оформлюється окремим додатком до нього або шляхом викладення в новій редакції. Зміни до Статуту Кооперативу підлягають державній реєстрації.
- 21.2. Зміни та доповнення є невід'ємною частиною Статуту Кооперативу.
- 21.3. Повідомлення про зміни та доповнення до Статуту надсилаються до органу, що зареєстрував Кооператив, у тижневий термін з часу їх внесення.
- 21.4. Цей Статут набирає чинності з дати державної реєстрації Кооперативу. Статут втрачає чинність з моменту виключення Кооперативу з Державного реєстру.

Голова правління
Кооперативу

(підпис)

(ініціали, прізвище)

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України.
2. Цивільний кодекс України.
3. Закон України «Про об'єднання громадян».
4. Закон України «Про кооперацію».
5. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію».
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні».
7. Закон України «Про органи самоорганізації населення».
8. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств».
9. Постанова КМУ від 26 лютого 1993 р. № 140 «Про затвердження Положення про порядок легалізації об'єднань громадян».
10. Постанова КМУ від 26 лютого 1993 р. № 143 «Про порядок справляння і розміри збору за реєстрацію об'єднань громадян».
11. Наказ ДПА України від № 355 від 03.07.2000 «Про затвердження Порядку визначення структури ознаки неприбуткових установ (організацій)».
12. Лист Міністерства юстиції України від 21.01.04 № 19-9-374 «Щодо органів самоорганізації населення».
13. Лист ДПА України від 25.05.03 за № 4766/15-1316
14. Звіт за результатами семінару «Впровадження підходу, заснованого на правах людини, у діяльність проекту з підтримки децентралізації в Україні» // ШАРС, проект DESPRO, 2008.
15. *Курсанова Ю.В.* Практическое пособие по созданию, регистрации и бухгалтерскому учету и отчетности в Органах Самоорганизации Населения с кодом неприбыльности 0006 и 0011. // Швейцарско-украинский проект «Поддержка децентрализации в Украине». — Одесса, 2008.
16. Матеріали семінару «Утримання та обслуговування систем водопостачання сільських громад у рамках децентралізованих моделей» // Проект DESPRO, ВБО «Інститут місцевого розвитку», 2008.
17. Матеріали семінару-тренінгу «Комунікативні механізми у процесі соціальної мобілізації» // Проект DESPRO, 2009.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

18. Опис методології впровадження підходу, заснованому на правах людини (ПЗПЛ), в проекти ШАРС/ Розроблено на замовлення ШАРС: А.Горова, Р.Коваль, 2008.
19. Стан та перспективи децентралізації публічної влади в Україні. Аналітичне дослідження. — Центр політико-правових реформ, ШАРС. — К., 2008.
20. A Human Rights Based Approach to Water and Sanitation. Briefing paper. — SDC, September 2008.